د تریتون نسلونه او ډولونه

Genus and Species of Newts

Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

هر څوک يې د خپرولو، تر بل په هر شکل کې د رسولو او چاپ کولو اجازه لري.

ژباړونکی : زکريا رحيمي

فيسبوک : https://www.facebook.com/zaki.rahi.56

ويبپاڼه : https://rahimiz.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

تریتون
Newt

تریتون په پلوروډېليني فرعي کورنۍ کې دوه ژواکې لڼکه ده. په کوچنيوالي کې په ځمکه ژوند کوي او دې پړاو ته یې ابفټ نوم اخلي. د سالاماندريډای کورنۍ د نورو دوه ژواکو لڼکو په څېر تریتون هم نيمه په اوبو کې ژوند کوونکی دی. ټولې دوه ژواکه لڼکې تریتون نه ګڼل کيږي. په اروپا، شمالي امریکا، شمالي افريقا او اسيا کې يې تر ۱۰۰ زيات ډولونه پيژندل شوي او مطالعه شوي. بدن يې درې پړاونو کې بدلون مومي : لمړی پړاو يې اوبو کې لاروا پړاو دی، په وچه کې ابفټ پړاو دی، بلوغ يا بشپړ ودې ته رسېدلی تریتون دی. بشپړ ودې ته رسېدلی تریتون کربوړي ته ورته والی لري. هر کال له وچې بېرته اوبو ته د مثل د توليد لپاره تګ کوي. که چېرې يې د مثل د توليد موده نه وي نو داسې سيمه کې ژوند کول خوښوي کوم چې لوندوالی لري او ګيا پوښلی وي .

نسلونه يې ککړتيا، د ژوند لپاره د چاپېرياِل ويجاړېدو له ګواښ سره مخ کړي دي. د ډېرو ډولونو غړي يې ډېر کم پاتې او د یونان بند ډول يې له منځه تللی.

ساينسي ډلبندي

ډومين	يوکاريوټا
پاچايي	ژوي
فايلم	کورډاټا
کلاس	دوه ژواکي
ډله	يوروډېلا
کورنۍ	سالاماندرېډای
فرعي کورنۍ	پلورو ډېليني

سا اخيستنه

بشپړ ودې ته د رسېدلي تاج لرونکي تریتون تنفسي سيستم مطالعه شوی : تاج لرونکی تریتون د پوستکي له لارې سا اخلي خو د سا اخيستنې لپاره د غومبوري جوف او سږي هم کاروي. کله چې اوبو کې اکيسجن کم وي، خواړه خوري، د مثل توليد کوي نو سا اخيستنه په سږو کوي .
د هايپوکسيا يا نسجونو ته د اکسيجن د نه رسېدو حالت کې زخيره شوي ايريتروسيت يا د وينې سرې حجرې پرېږي او له دې لارې نسجونو ته اکسيجن رسوي .
توری د ډېری شمزي لرونکو په ګېډه کې غړی وي د بدن د ايمني سيستم برخه ګڼل کيږي او د وينې حجرې توليدوي. که چېرې تودوخه کمه شي نو د توري کچه کې يې غټوالی رامنځته کيږي. په لارواي کې يې د توري کچه بدلون نه مومي .
د ژمي د خوب پر مهال يې د ينې د رنګداني حجرې زياتيږي او دا چاره د اکسيجن د زخيره کولو وړتيا ورکوي، همداسې د اړينو راديکالونو او ايونونو په زخيره کې هم خپل اړين رول لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د وينې دوران

په انګرېزۍ کې د زړه پاسه برخه کې جوفونو ته (atrium) نوم اخلي جمع یې (atria or atriums) ليکل کيږي. د زړه لاندې برخه کې جوفونو ته (ventricle) نوم کاريږي. د تريتون په زړه کې لکه د ډېرو دوه ژواکو په څېر درې جوفونه موجود وي : دوه پاسه برخه کې وي او يو جوف لاندې برخه کې وي. له وروستي او مخکيني کاوال وريدونو د زړه پاسني ښي جوف ته وينه بهيږي. کومه وينه چې د زړه د پاسه برخې کيڼ جوف ته داخليږي وروسته له لاندې جوف بهر وېستل کيږي. تريتون د زړه لاندې جوف کې کورونري يا زړه او عضلو ته د اکسيجن لرونکې وينې انتقالونکي رګونه نه لري. که چېرې د تريتون د زړه لاندې جوف کې سورى رامنځته شي نو زړه کې يې يو تونل موجود وي او د همدې تونل په زريعه وينه ښکته کېدونکي اې اورتا ته هدايت کوي. په زړه کې سورى شوى لاندينى جوف د اپيي کارديال طبقې کوم ته چې پيري کارديام يا پيري کارديال کيسه نوم هم اخلي په ډبلېدو يې بېرته بندوي. د همدې برخې بهر ته وتل د نوو رګونو وده ممکن کوي. که چېرې يې وينه کمه شي نو د اکسيجن اخيستلو لپاره د وينې حجرو ته اړتيا نه لري. په يو ډول کې يې کله چې د وينې کموالى پيدا شي نو له دوه اونيو وروسته پکې د حجرو غنچه توليديږي کومه چې موجودې د وينې سرې حجرې بېرته د اکسيجن انتقال ته چمتو کوي.

اوزمورېګولېشن

د ايټاليا تاج لرونکى تريتون د ژمي په مياشتو کې د وينې دوران کې پرولکټين پربېږدي، دا چاره ياد تريتون د اوبو چاپېريال ته په تلو اړ کوي او د سوديم د ايونونو فعال ټرانسپورټ کموي. پرولکټين يې بدن ته د پوستکي له لارې د اوبو جذب کموي. همداسي د اوړي په مياشتو کې واسو ټوکسين ترشح کوي کوم چې د پوستکي له لارې د اوبو جذب زياتونه کې مرسته کوي. ارجينين واسو ټوکسين يوازې د پوستکي له لارې د اوبو د جذب په زياتېدو کې مرسته نه کوي بلکې په پوستکي کې يې د وينې دوران هم لوړوي .

په ختيځ تريتون باندې تجربه شوې، تجربه کې يې د بدن اوبه کمې کړل شوي او پايله کې يې د بدن موټور سيستم له کاره لوېدلى وو په دې مانا چې
خوځښت يې نشو کولاى ؛ که چېرې اوبو کې د ژوند پړاو ولري او بدن يې ٢٢ % اوبه کمې کړې نو بدن سيده نشي ساتلى او خوځښت نشي کولاى. که چېرې په وچه کې د ژوند پړاو ترسره کوونکي تريتون بدن تر ٣٠ % پورې اوبه کمې کړي نو موټور سيستم يې له کاره لويږي. همداسي کوم تريتون چې په وچه کې د ژوند پړاو ترسره کوي د هغو تريتون په پرتله يې بدن اوبه ډېرې ژر کموي کوم چې اوبو کې ژوند کوي. خو همداسي په وچه کې د ژوند پړاو ترسره کوونکى د هغه تريتون په پرتله کوم چې اوبو کې ژوند کوي ٥ ځلې ژر د خپل بدن اوبه پوره کوي.

د نوم ريښه

د پښتو تريتون نوم يې فرانسويان هم کاروي. تريتون په يوناني افسانو کې د سمندر خداى دى، د پوسيدون او امفيتريت خداى او خدايې زوى دى. شکل يې همدې ژو ته ورته والى لري. تريتون نوم هسپانويان، روسان، رومانيا، بلغاريا او ځيني نورو هيوادونو کې هم دې ژو ته کاريږي. جرمني يې بيا نوم له يونانى او لاتيني خپل کړى .

(c) ketabton.com: The Digital Library

په زړه انګریزۍ کې یې نومونه (efte, efeta) وو او د نومونو ریښه یې نه وه مالومه. په منځنۍ انګریزۍ کې له همدې نومونو (eft) جوړ شو همداسي یې املا مختلف شکلونه (euft, evete, or ewte)تر پنځلسمې پېړۍ پورې لرل. لکه څرنګه یې چې نوم په غږ لرونکي توري پیل کېږي نو انګریزۍ کې (an eft) لیکل کېده او وروسته یې له همدې اېن واخیسته او ډېرو خلکو (a n'eft) لیکه. نیوټ نوم یې د سټفورډ شېر سیمې سیمه ایز نوم دی او عصري معیاري انګریزۍ ته داخل شوی. شکسپیر هم په مېک بېت کې کارولی .

په اوسنۍ عصري انګریزۍ کې یې بشپړ ودې ته رسېدلی په نیوټ (newt) نوم یادوي، کوم چې لاروا پړاو پای ته رسولی وي او له اوبو بهر راوتلي وي د اېفټ (eft) نوم ورته کاریږي او لاروا کوم چې اوبو کې ژوند کوي ډېری خلک یې د اوبو اېفټ (water eft) ګڼي.

د ژوند لپاره چاپېریال

تریتون په اسیا، اروپا، شمالي افریقا او شمالي امریکا کې پیدا کیږي. د ارام سمندر د تریتون نسل او د ختیځ تریتون نسل کې ۷ ډولونه شامل دي او په شمالي امریکا کې پیدا کیږي. تر ټولو زیات ډولونه یې زړې نړۍ (اروپا اواسیا) کې موجود دي. په اروپا او منځني ختیځ کې یې ۸ نسلونه ژوند کوي، په دې ۸ نسلونو کې تقریبا ۳۰ ډولونه شامل دي. پوښتۍ لرونکی تریتون تر شمالي افریقا پورې خپرې شوي. همداسي تر ۴۰ پورې ډولونه یې په ختیځه اسیا کې له ختیځ هند نیولې تر اېندو چین او تر چاپان پورې سیمه کې ژوند کوي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

تریتون نیمه په اوبو کې ژوند کوونکي دي او د کال یوه برخه په اوبو کې د مثل د تولید لپاره تېروي او پاتې برخه په وچه کې مېشت وي. ډېری ډولونه یې د مثل د تولید لپاره ډنډونه، لښتي او درېدلې باراني اوبه خوښوي خو ځینې ډولونه یې په روانو اوبو کې هم د مثل تولید کوي. د اروپا ځینو ډولونو یې په اکسیجن غني سړو روانو اوبو کې هم بلدتیا پیدا کړې. کله چې له اوبو بهر راوځي لنده سیمه خوښوي چېرې چې په اسانۍ د پټېدو لپاره پناه ځای موندلی شي.

ځانګړنې

کوم کیمیاوي مواد چې په نورو ژو کې د تومور د ودې لامل کیږي په تریتون کې د زیان لیدلي غړي د بېرته ودې لامل کیږي. تریتون له ځینې دوه ژواکو لټکو سره ډېرې ګډې ځانګړنې لري، په دې ځانګړنو کې نیمه د اوبو ضد د مرغړیو لرونکی پوستکی، د ورته کچې د تنې څلور غړي شامل دي. د تریتون پوستکی لکه د دوه ژواکو په څېر هوار او نرم نه وي. که چېرې یې پوستکی ټپ ووینې او یا یې د تنې غړی زیان ووینې د رغېدو وړتیا لري.

د مثل تولید

د تریتون د ډولونو لپاره د مثل د تولید ځانګړې موده، د نړۍ په شمالي نیمه کره کې، په جون او جولای میاشتو کې ده. یوازې یو تریتون تر سلګونو هګۍ اچوي. د بېلګې په توګه زخې لرونکی تریتون له ۲۰۰ تر ۳۰۰ پورې هګۍ اچوي. له پېچلي چلند وروسته په ډنډونو یا ورو روانو اوبو کې نر خپل سپرم ښځې ته انتقالوي او د ښځې په داخل کې یې القاح ترسره کیږي. د چونګښو برعکس کومې چې خپلې هګۍ د غنچې په توګه اچوي او ازادې یې پرېږدي تریتون القاح شوې هګۍ په یو ځای نه اچوي بلکې یوه یوه هګۍ اچوي او په اوبو کې یې بوټو پسې نښلوي .

واړه لاروا بچیان یې د کب له هګیو تازه پیدا شوو بچیانو ته ورته والی لري، یوازینی توپیر یې بڼکې ته ورته برانشونه لرل دي. هګۍ یې تقریبا په درې اونیو کې شاربل کیږي او لاروا بچیان تر چونیږي. د لاروا بچیانو خواړه یې الګی، واړه بې شمزي او د نورو ژو لاروا بچیان دي. په څو میاشتو کې یې بدن بدلون مومي، تنه کې یې پښې وده کوي، برانشونه یې بېرته جذب کیږي او په سږو بدلیږي. د تریتون ځینې ډولونه لکه د شمالي امریکا تریتون په دې پړاو کې روښانه رنګ هم پوستکي کې اضافه کوي. کله چې بدلون پای ته ورسیږي اوبه پرېږدي او په وچه کې ژوند پیل کوي. په وچه کې کله چې د ابفتې پړاو پای ته ورسیږي نو بشپړ ودې ته رسېدلی تریتون ترې جوړیږي، د شمالي امریکا تریتون بېرته اوبو ته د ژوند کولو لپاره ګرځي خو نور ډولونه یې یوازې د مثل تولید موده کې بېرته اوبو ته تګ کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زهرجنتوب

د دفاع دمېکانېزم په توګه د تریتون پوستکی زهر ترشح کوي. پوښتی لرونکی تریتون بیا د انسان وژلو لپاره کافي ټېټرو ډو ټوکسین تولیدوي. د ارام سمندر د تریتون ځیني ډولونه هغه ژوي مسموموي کوم چې برید پرې کوي. زهر یې واړه ژوي وژلی شي، د سپي تر اندازې ژوي مسموملای شي او انسان په کانګو راوستلای شي. که چېرې یې زهر د ټپ له لارې بدن ته داخل شي نو ژوند اخیستلای شي. تریتون له چونګښو او نورو دوه ژواکو سره پرته له زیان اړونې په یوه ډنډ کې ژوند کوي، همداسې یې ځیني خلک د کورني ژوي په توګه په پنجرو کې ساتي.

ډلبندي

په سالاماندریډای کورنۍ کې درې فرعي کورنۍ شاملې دي : یوه یې د تریتون یا نیوټ فرعي کورنۍ ده. تقریبا سل ډولونه لري کوم چې په ۱۶ لاندې یادو شوو نسلونو کې ډلبندي شوي. ځیني مسلکي کسان هیپ سېلو تریتون او لیانګ شان تریتون دوه جلا نسلونه ګڼي خو ټول پرې توافق نه کوي. هیپ سېلو تریتون په سینوپس کې شامل دي او لیانګ شان تریتون په تایلوتو تریتون کې شامل دي .

-کالو تریتون
-سینوپس (هیپ سېلو تریتون هم پکې شامل دي)
-ایکینو تریتون
-ایوپروکتوس
-ایکتیوسورا
-لاو تریتون
-لیسو تریتون
-نیورېرګوس
-نوتوفتالموس
-اوماتوتریتون
-پاکي تریتون
-پارامیسو تریتون

(c) ketabton.com: The Digital Library

-پلیورو دېلېس
-تاریشا یا تاریچا
-تریتوروس
-تایلوتو تریتون (لیانګ شان تریتون هم پکې شامل دي)

فیلو جنتیک
فیلو جنتیک څېړنو موندلې چې د تریتون فرعي کورنۍ د کریتاسیوس له پای تر ایوسین دورې منځ کې سرچینه اخیستې. د دوه ژواکو لټکو ځینې فوسیل ډولونو د پلوروډېلیني فرعي کورنۍ برخه ګڼل کیږي په دې کې لاندې یاد شوي هم شامل دي :
-ارکایو تریتون
-براکي کورموس
-کارپاتو تریتون
-کوالیلا
-پالایو پلورودیلس

د پلورو ډېلیني فرعي کورنۍ ټول نسلونه وروسته له دې چې پایرون او وینز ډلبندي کړل وروسته مایکو هارامو کتنه ورته کړې. ډلبندي یې لاندې انځور کې وګورئ.

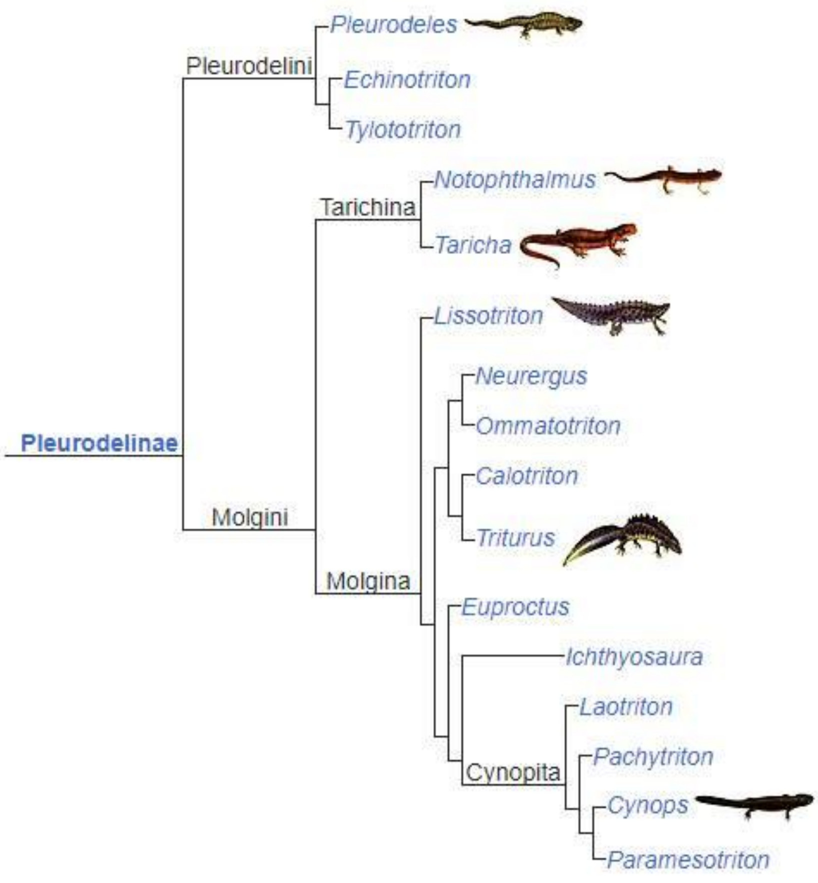

(c) ketabton.com: The Digital Library

د چاپېريال د کيفيت ښودونکي په توګه

تريتون، دوه ژواکه لټکي او نور دوه ژواکي نرۍ او ډېر حساس پوستکی لري. په يوه چاپېريال کې يې شتون او نشتون د چاپېريال د روغتيا ښودنه کوي. که چېرې د اوبو په پي ايچ يا تېزابيت کې او يا هم د هايډروجن د شتون ډېر لږ زياتوالی هم رامنځته شي د دوه ژواکو ځينې ډولونه ورسره خپل حساسيت ښي. پوستکی يې د اوبو جذب کوونکی دی او له دې لارې اکسيجن، اوبه او نور توکي کومو ته چې اړتيا لري بدن ته جذب کوي. کله چې ساينس پوهان د اوبو د يوې تنې کيفيت ارزوي نو اوبو کې د دوه ژواکو د نسلونو کچه مطالعه کوي.

دکورني ژوي په توګه

د چين زخي لرونکی تريتون، د چين خالداره ګېډه لرونکی تريتون، د ختيځ تريتون، پايډل ته ورته لکۍ لرونکی تريتون، جاپانی خالداره ګېډه لرونکی تريتون، تريتوروس، امپراتور تريتون، هسپانوی پوښتۍ لرونکی تريتون، د سرې لکۍ پولې يا غوټې لرونکی تريتون د کورنيو ژو په مارکېټ کې پلورل کيږي.

د نسلونو او ډولونو د غړو شمېر

په شمالي امريکا کې د زيږه پوستکي تريتون او د ختيځ تريتون او په اروپا کې د پوست يا نرم تريتون غړي پرېمانه دي. په نړۍ کې يې غړي له ککړتيا، د ځمکو له وېش او د ژوند لپاره د چاپېريال له ويجاړونې کړيږي. يادې چارې يې په اوبو او وچه کې نسل له ګواښ سره مخ کوي. په اروپا کې د ځنګلونو وهنې او بېرته پکې د نختر ونو کرنې او ککړتيا د ورکېدو له ګواښ سره مخ کړي. په انګلستان کې يې د (Wildlife and Countryside Act 1981 and the Habitat Regulations Act 1994) قانونونه د غړو ساتنه کوي. د تاج يا کاکل لرونکي تريتون نيول، وژل، چاپېريال ويجاړول غيرې قانوني دي، همداسې له جواز لرلو پرته يې لرل هم جرم دی خو دې قانون کې د پراخو پېنو لرونکی تريتون او نرم تريتون نه دي شامل خو د ټولو ډولونو پلور د (Wildlife and Countryside Act, 1981) قانون له مخې جرم دی .

په اروپا کې د وحشي ژوند او طبيعي چاپېريال د کنوانسيون د دوېمې ضميمې له مخې د تريتون د نهو ډولونو قانون په کلکه ساتنه کوي د نور ډولونو ساتنه يې قانون د همدې کنوانسيون د درېمې ضميمې له مخې کوي .نهه ډولونه يې لاندې ياد شوي :

-کالو تريتون اسپر
-ايوپروکتوس مونتانوس
-ايوپروکتوس پلاتي سيفالوس
-ليسوتريتون ايتاليکوس
-ليسوتريتون مونتاندوني
-تريتوروس کارنيفېکس
-تريتوروس کريستاتوس

(c) ketabton.com: The Digital Library

-تریتوروس دوبروجیکوس
-تریتوروس کارپلیني

تریتوروس
Triturus

تریتوروس د تریتون نسل دی. تاج لرونکي او مرمر تریتون پکې شامل دي. په ټول انګلستان کې، تقریبا ټوله اروپا کې، د سایبیریا تر لرې لوېدیځ پورې، اناتولیا یا کوچنۍ اسیا او د کسپین سمندر په سیمه کې پیدا کیږي. مرمر نوم یې شین او تور رنګ کوم چې مرمر ته ورته والی لري رجوع کوي او د تاج لرونکي تریتون نر بیا تېز نسواري رنګ کې وي او د ګېډې رنګ یې له زېړ تر نارنجي پورې خالونه لري، په ملا کې تاج لري او په لکۍ کې یې تاج د مثل د تولید په موده کې وده کوي او نوم یې همدې تاج ته له ورته جوړښت اخیستل شوی .

تاج لرونکی او مرمر تریتون په ګڼو وښو لرونکو ډنډونو کې د مثل تولید کوي او په همدې سیمه کې له پنځه تر شپږ میاشتو پورې ژوند کوي. د کال پاتې برخه په سوري یا تیاره کې تېروي، داسې سوری چې د مثل د تولید سیمې ته یې نږدې وي او پناه ځایونه پکې پرېمانه وي. نر یې د جوړه کېدو لپاره ځانګړی چلند خپلوي او کله چې خپل سپرم بهر ته پرېږدي یاد چلند پای ته رسوي. وروسته یې ښځه سپرم په خپل مقعد کې په وروستیو پښو داخلوي. کله چې د ښځې په داخل کې القاح ترسره شي نو له ۲۰۰ تر ۴۰۰ پورې هګۍ اچوي. خپله هره هګۍ جلا د اوبو د بوټو په پاڼو پسې نښلوي.
لاروای بچیان یې مخکې تر دې چې په وچه کې په ژوند کونکي ځوان بچي بدل شي له درې تر څلورو میاشتو پورې ودې ته ادامه ورکوي .

مخکې ډېری د اروپا د تریتون ډولونه په تریتوروس نسل کې ډلبندي شوي وو خو اوسمهال په جلا نسلونو کې جلا ډولونه ګڼل کیږي. تر ټولو ورسره نږدې تړاو لرونکی د اروپا کالوتریتون دی.
اوسمهال یې د نسل شمېر د ځمکې د وېش او پلور له امله او د ژوند لپاره د چاپېریال د ویجاړونې له امله په کمېدو دی. د ټولو ډولونو ساتنه قانون کوي او ځینې سیمې حکومتونو ساتلي تر څو په وچه کې د ژوند پړاو او اوبو کې د مثل تولید ته پکې ادامه ورکړای شي.

ډلبندي
په ۱۸۱۵ کال کې په لمړي ځل تریتوروس نسل کانستانتین سموېل تعریف کړی وو. په نسل کې د شمال تاج لرونکی ډول په ساینسي نوم (Triturus cristatus) کې د همدې نسل نوم کارېدلی وو. یاد ډول په ۱۷۶۸ کې جوزېفوس نیکولاوس لورېنټي تشریح کړی او نومولی وو خو ستونزه دا وه چې تر دې لس کاله وړاندې لینیاس یاد نوم د سمندري حلزون د یوه نسل لپاره کارولی وو او دلته دا اړینه شوه چې بل نوم نسل ته پیدا کړي .

د شلمې پېړۍ تر پای پورې په تریتوروس نسل کې د اروپایي تریتون ډېری ډولونه ډلبندي شوي وو. کله چې مسلکي کسان وپوهېدل چې خپله کې پولي فیلیتیک دی نو بیا یې کتنه ورته وکړه - پولي فیلیتیک ګروپ داسې ټولګه ده د کومې چې د تکامل سرچینه خپله کې شریکه وي خو لنډ تېر وخت

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې ګډ پلرونه نه لري، پولې فیلیتیک اصطلاح تر ډېره داسې ډولونو ته کارېږي چې فزیکي ځانګړنې يې يو بل ته ورته والی لري او د تکامل له امله پکې رامنځته شوې وي.

اوسمهال يې له پخوانيو ډولونو ټولټان درې نسلونه جوړ شوي : هر يو يې ليسوتريتون، اوماتوتريتون او الپين تريتون دي.

ساینسي ډلبندي

ډومين	يوکاريوټا
پاچايي	ژوي
فايلم	کورډاټا
کلاس	دوه ژواکي
ډله	يوروډېلا
کورنۍ	سالامانډرېډای
فرعي کورنۍ	پلورو ډېليني
نسل	تريتوروس

تشريح
تريتوروس تقريبا د غټې تنې لرونکي تريتون دي. اوږدوالی يې له ۱۰ تر ۱۶ سانتي متره پورې وي خو د تاج لرونکي تريتون ځينې ډولونه يې تر ۲۰ سانتي متره پورې اوږده هم شته. د بدن کچه يې له جنسيت او چاپېريال دواړو سره تړاو لري. په ډېرى ډولونو کې يې ښځه د نر په پرتله تنه کې غټه وي او لکۍ يې تر نر اوږده وي. د ایټالیا تاج لرونکی تريتون په هغو سيمو کې غټ دی چېرې چې هوا سړه ده .

تاج لرونکی تريتون تېز نسواري رنګ لري او په دې رنګ کې د تور رنګ خالونه لري، ځينو غړو کې يې سپينوالی هم شته وي. د ګېډې رنګ يې له زېړ تر نارنجي پورې وي او د تور رنګ خاپونه پکې وي. د ښځې او وړو بچيانو په ملا کې زېړه کرښه موجوده وي. د مثل د توليد په موده کې په تاج لرونکي تريتون کې فزيکي بدلون رامنځته کېږي. فزيکي بدلون کې يې په ملا کې تاج پيدا کېدل، د لکۍ په څنګ کې سپينه کرۍ پيدا کېدل شامل دي .

مرمر تريتون تور او شين رنګ کې وي. د ښځې په ملا او لکۍ کې يې سور رنګه نارنجي کرښه وي. مرمر تريتون کوچنی خو ځورب وي. د مثل د توليد په موده کې يې نر په لکۍ کې د سپين رنګ کرۍ پيدا کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ژوند دوران او چلند
لکه د تریتون د نورو ډولونو په څېر د لاروای په توګه په اوبو کې وده کوي، د ځوانۍ دوره په وچه کې تېروي او هر کال د مثل تولید لپاره بېرته اوبو ته تګ کوي. په هر ډول کې یې بشپړ ودې ته رسېدلی، د کال یوه برخه په وچه کې تېروي خو د هر ډول موده یې له بل ډول سره توپیر لري. د ژوند دوام یې له دواړو په وچه کې او اوبو کې د ژوند له چاپېریال سره تړاو لري او که چېرې یو هم ویجاړ شي ژوند ته ادامه نشي ورکولای او نسل یې ورکیږي. تقریبا له یو کال لاروای دورې وروسته په ځوان بچي بدلیږي، یو تر دوه کاله یې د ځواني پړاو په وچه کې وي او له هغې وروسته بشپړ بلوغ ته رسیږي. کومې سیمې چې د سمندر له سطحې ډېرې لوړې دي په یادو سیمو کې لاروای او د ځوانۍ پړاو اوږد وي. تر ډېره یې لاروای او واړه بچیان د مړینې له ګواښ سره مخ وي خو بشپړ ودې ته رسېدلي یې په اسانۍ بقا موندلی شي. ځینې ډولونه یې له ۷ تر ۹ کالو پورې عمر لري خو د تاج لرونکي تریتون ځینې ډولونه تر ۱۷ کالو پورې ژوند کولای شي.

په اوبو کې د ژوند پړاو
د تریتوروس نسل د تریتون ډولونه په داسې د ولاړو اوبو ډنډ کې ژوند خوښوي چې له پاسه سوری نه وي، کوچنی نه وي بلکې د منځنۍ کچې یا لوی ډنډ وي، د اوبو تل کې ګڼ واښه وي، کبان پکې نشته وي ځکه چې کبان یې لاروای بچیان ښکار کوي، همداسې طبیعي ډنډ نه وي بلکې انسانانو کندې جوړې کړې وي او بیا په ډنډ بدل شوی وي یا هم د باراني اوبو ډنډونه وي. له دې پرته د پارکونو په کندو کې، د پټیو لښتیو کې، د شولو پټیو کې هم ژوند کولای شي .

په تریتوروس نسل کې دانوب ډول د روانو اوبو په سیندونو کې هم د مثل تولید کولای شي. د سیلاب ځپلو ځمکو په ډنډ شو اوبو او لښتیو کې هم ژوند کولای شي، همداسې د تریتون د نورو ډلونو برعکس له کبانو سره یوه چاپېریال کې ژوند کولای شي .

د تریتوروس نسل ډولونه د ژمي له خوب وروسته په پسرلي کې، کله چې تودوخه له ۴– ۵ C° پورته وي د مثل د تولید لپاره اوبو ته تګ پیل کوي. ډېری ډولونه یې دا چاره د مارچ په میاشت کې کوي خو کوم ډولونه چې په سوېل کې ژوند کوي تر دې مخکې اوبو ته ځي او له جنوري تر مارچ پورې موده کې د مثل تولید کوي .اوبو کې د وخت تېرولو موده یې هر ډول کې توپیر لري د مرمر ډول بشپړ ودې ته رسېدلي یې تر درې میاشتو پورې اوبو کې پاتې کیږي، د دانوب تریتون بشپړ ودې ته رسېدلي یې تر ۶ میاشتو اوبو کې پاتې کیږي. په اوبو کې د پاتې کېدو موده یې د تنې له جوړښت سره هم تړاو لري : د کومو چې تنه زیات ګردوالی یا استوانه اي جوړښت لري د لامبو وهنې لپاره مناسب وي او تر ډېره اوبو کې پاتې کېدونکي وي .

کله چې د ژوند پړاو په اوبو کې ترسره کوي په دې موده کې د شپې لخوا فعال وي او خپل فعالیت د اوبو په ژورو برخو کې کوي. د اوبو ژورو برخو کې د ګیا لاندې پټ وي. همداسې د سا اخیستنې لپاره د اوبو سطحې ته را پورته کیږي. په اوبو کې د ژوند پړاو پر مهال پرېمانه خواړه د ښکار لپاره لري. د تاج لرونکي تریتون ځوان بچیان یې د لنډ مهال لپاره کله نا کله هر کال بېرته اوبو ته تګ کوي خو د مثل تولید نه کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په وچه کې د ژوند پړاو
په وچه کې د ژوند د پړاو پرمهال مرمر تریتون په وچه کې پنا ځایونو ته، بې شمزیو ته د ښکار لپاره او لوندوالي ته اړتیا لري. په وچه کې د ژوند د پړاو پرمهال د ډېرې ډولونو اړتیاوې تر اوسه نه دي مطالعه شوي، لامل یې په وچه کې د پټ تریتون موندل او مطالعه ستونزمنه چاره ده. په داسې چاپېریال کې ژوند کوي چېرې چې ونې شته وي خو د ونو لاندې کم واښه وي او یا واښه نشته وي، د نختر ځنګلونو کې هم ژوند کول خوښوي. کوم چې په سوېل کې دي تر ډېره د ځېړیو په ځنګلونو کې وي. که چېرې یې چاپېریال کې ځنګلونه نشته وي په ګڼو بوټو کې هم ژوند کولای شي.

تریتون د پټېدو لپاره پنا ځای ته اړتیا لري او تر ډېره دیوالونو کې، ستو کې، ساقو کې سوری، د ډبرو لاندې ځای او د وړو تی لرونکو سمڅې کاروي. په یوه پنا ځای کې څو غړي پټېږي. په وچه کې د ژوند لپاره چاپېریال له داسې اوبو سره نږدې ټاکي کومو کې چې د مثل د تولید موده کې هڅګې اچوي.

ځوان بچیان یې د مثل د تولید لپاره نوو سیمو ته ځي خو بشپېړ ودې ته رسېدلي یې هر کله پخوانی د مثل د تولید سیمې ته بېرته تګ کوي. تریتون له خپلې سیمې په یوه شپه کې تر سل مترو لرې تګ نه کوي او که چېرې تګ وکړي نو په هېڅ وجه تر یو کیلو متر لرې نه ځي. د لوري موندنې لپاره بوي او د نورو دوه ژواکو غړ کاروي. په هغو شپو کې چې کله لوندوالی زیات وي تر نورو شپو ډېر فعال وي، د ورځې لخوا خپل پنا ځای کې پټ پاتې کېږي. د اوړي پای کې یې فعالیت د کال تر نورو فصلونو زیات وي. تر ډېره خوب د ژمي فصل کې کوي خو په سوېل کې کله چې د اوړي پر مهال وچوالی زیات وي د اوړي خوب هم کوي.

خواړه او د نورو لخوا ښکار کېدنه
تر ډېره یې خواړه واړه بې شمزي دي. کله چې په وچه کې د ژوند پړاو ترسره کوي په دې موده کې یې خواړه د ځمکې چونجیان، انالېډ، مختلف ډوله حشرې او حلزونونه دي. کله چې د مثل د تولید لپاره بېرته اوبو ته ولاړ شي په اوبو کې په مختلف ډوله بې شمزیو ځان تغذیه کوي خو له دې پرته د چونګښو واړه بچیان، د تریتون واړه بچیان او نور دوه ژواکي هم ښکار کوي. لاروای بچیان یې له خپلې کچې واړه د چونګښې بچیان او یا هم د خپل ډول تر خپل ځان واړه لاروای بچیان ښکار کوي .

د تریتوروس نسل په لاروای بچیانو نور بې شمزي او د اوبو مرغان ځان تغذیه کوي. همداسې که چېرې ښکار کوونکي کبان اوبو کې شته وي په لاروای بچیانو یې برید کوي. بشپړ ودې ته رسېدلي یې کوم چې په وچه کې ژوند کوي تر ډېره له مرغانو په سمڅو او غارونو کې پټېږي خو کله نا کله یې د اوږدې مښوکې مرغان خوري. له دې پرته یې د وښو ماران او واړه تی لرونکي یې هم خوري. پوستکی یې د تېټرو ډوټوکسین په نوم زهر ترشح کوي او که چېرې تاج لرونکی تریتون یې له ګواښ سره مخ شي سملاسي په ملا ځملي او خپله نارنجي ګېډه باندې بل ژوي ته د زهرو لرلو ګواښ کوي په دې وخت کې شیدو ته ورته مایع بهر ته پرېږدي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اناتولیا یا کوچنۍ اسیا تاج لرونکی تریتون

Anatolian crested newt

د ډول علمي نوم یې (Triturus anatolicus) دی. د ترکیې د اناتولیا په شمال کې پیدا کیږي. په ۲۰۱۶ کې له مطالعه کېدو مخکې ګمان کېده چې د سوېل له تاج لرونکي تریتون او د بالکان له تاج لرونکي تریتون سره تړاو لري. جنتیکي مالوماتو ښودلې چې د اناتولیا تریتون له نورو یادو دوه ډولونو سره توپیر لري خو په ورته وخت کې د بالکان له تریتون سره ځان دوه رګه کوي .

د بالکان او سوېل له تاج لرونکي تریتون سره یې توپیر نه کیږي. ۱۳-۱۲ پوښتۍ لري او د ملا د تېر مهرې پکې وي. د ملا رنګ یې نسواري تور رنګ کې وي کوم کې چې د بل رنګ خالونه موجود دي. د خالونو شکل یې هر غړي کې توپیر لري. د ګېډې رنګ یې نارنجي وي خو تور خاپونه پکې لري. ښځه یې تاج نه لري او مقعد یې پړسوب نه پیدا کوي .

تر ډېره په اوبو کې وده کوي خو کله چې بشپړ ودې ته ورسیږي نو بیا د کال ډېره برخه په وچه کې تېروي. هر کال د اوبو ډنډونو ته د مثل د تولید لپاره بېرته تګ کوي چېرې چې د نر په ملا کې تاج وده کوي. ښځه یې چې هګۍ وکړي د اوبو د بوټو په پاڼو پسې یې نښلوي.

د اناتولیا تاج لرونکی تریتون د نورو تاج لرونکو په پرتله ځورب بدن لري. اوږدوالی یې له ۱۰ تر ۱۳ سانتي متره پورې رسیږي. نیمه په اوبو کې ژوند کوونکی دی، د کال لویه برخه په وچه کې تېروي او یوازې د مثل د تولید لپاره بېرته اوبو ته تګ کوي. د نسل د غړو شمېر یې کافي شته دی او سملاسي د ورکېدو له خطر سره نه دی مخ.

ډلبندي

میټوکوندریال مالوماتو په ۲۰۱۳ کې ښودلې وه چې جلا ډول دی خو څېړونکي دا غوره ګڼله چې د جلا ډول په توګه له تشریح کولو مخکې نور مالومات ترلاسه کړي او په لنډ مهاله توګه یې د بالکان په تاج لرونکي تریتون کې شامل کړی وو. په ۲۰۱۶ کې بېن ویلسترا او جان ارنتزېن مطالعه کړ. د اټومي ډي این اې څېړنو یې ښودلې چې د جېن جلا پول یا د جېنونو جلا سېټ جوړوي او یا هم جنتیکي مالومات یې له نورو ورته ډولونو سره توپیر لري، همداسې د اناتولیا په لویدیځ کې، په مالوماتو کې یې د بالکان دوه رګه کېدنه هم موندل شوې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ساینسي ډلبندي

ډومین	یوکاریوټا
پاچایي	ژوي
فایلم	کورډاټا
کلاس	دوه ژواکي
ډله	یوروډېلا
کورنۍ	سالاماندرېډای
فرعي کورنۍ	پلورو ډېلیني
نسل	تریتوروس

د بالکان تاج لرونکی تریتون

Balkan crested newt

د بورېش تاج لرونکي تریتون په نوم هم یادیږي. د ډول ساینسي نوم یې (Triturus ivanbureschi) دی. په تریتوروس نسل کې د تاج لرونکي تریتون یو ډول دی. مخکې د سوېل د تاج لرونکي تریتون فرعي ډول ګڼل کېده خو کله یې چې په جنتیکي مالوماتو کې توپیر ولیدل شو نو مسلکي پوهانو وړاندیز وکړ چې د مکدونیا له تاج لرونکي تریتون سره تړاو لري. په ۲۰۱۳ کې د جلا ډول په توګه ډلبندي شو. نوم یې د بلغاریا د دوه ژواکو د مطالعه کوونکي ایوان بورېش له نوم څخه اخیستل شوی .

د بالکان په سوېل ختیځ کې (د مکدونیا د شمال په لوېدیځ کې، د یونان په شمال لوېدیځ کې، بلغاریا او ترکیه کې) شته دي. په ختیځ کې د بالکان تاج لرونکی تریتون د اناتولیا له تاج لرونکي تریتون سره

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوه رګه کيږي، په لوېديځ او شمال کې د مکدونيا، دانوب او د شمال له تاج لرونکي تريتون سره دوه رګه کيږي.

ساينسي ډلبندي

ډومين	يوکاريوټا
پاچايي	ژوي
فايلم	کورډاټا
کلاس	دوه ژواکي
ډله	يوروډېلا
کورنۍ	سالاماندرېډای
فرعي کورنۍ	پلورو ډېليني
نسل	تريتوروس

د سوېل تاج لرونکی تريتون

Southern crested newt

د ډول ساينسي نوم يې (Triturus karelinii) دی. د شمال له تريتون سره ورته والی لري، خپله کې يې توپير غټوالی او څوربوالی دی. په ۲۰۱۳ کال کې د بالکان تاج لرونکی تريتون د سوېل له تاج لرونکي تريتون جلا شو او د جلا ډول په توګه ډلبندي شو. همداسې د بالکان له تاج لرونکي تريتون څخه په ۲۰۱۶ کې د اناتوليا تاج لرونکی تريتون هم جلا شو اوسمهال درېواړه جلا ډولونه دي .

د سوېل د تاج لرونکي تريتون د ملا رنګ له نسواري تر تور پورې وي او خالونه پکې موجود وي. د ګېډې رنګ يې نارنجي او تور خاپونه پکې وي. اوږدوالی يې تر ۱۸ سانتي متره پورې رسيږي. د نر په ملا کې يې تاج وده کوي .
په کريميا، د کسپين سمندر د سوېل په سيمو او قفقاز کې پيدا کيږي .
په مختلف ډوله غريز چاپېريال کې ژوند کوي، همداسې د پراخو د ونو لرونکو ځنګلونو کې او د نختر د ونو په ځنګلونو کې هم شته وي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

له درې تر څلور کلنۍ پورې عمر کې جنسي بلوغ ته رسيږي. د مثل د توليد په موده کې په هر ډول اوبو کې پيدا کيږي. نر يې تر اته کالو پورې او ښځه يې تر يولسو کالو پورې ژوند کولای شي.

ساينسي ډلبندي

ډومين	يوکاريوټا
پاچايي	ژوي
فايلم	کورډاټا
کلاس	دوه ژواکي
ډله	يوروډېلا
کورنۍ	سالاماندرېډای
فرعي کورنۍ	پلورو ډېليني
نسل	ټريتوروس

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ایټالیا تاج لرونکی تریتون
Italian crested newt

په تریتوروس نسل کې د تریتون یو ډول دی. د ډول ساینسي نوم یې (Triturus carnifex) دی. د بالکان په ځینو برخو او ایټالیا کې پیدا کیږي. د کال تر ځلورو میاشتو پورې موده د مثل د تولید لپاره په اوبو کې تیروي. په فعاله توګه لامبو وهلی شي او له همدې امله په ژورو اوبو کې ژوند کوي. د اروپا په شمال کې چیرې چې هوا تر نورې اروپا ډیره سړه ده د ژوند لپاره د اوبو ډندونه خوښوي. د فبروري او مي میاشت کې اوبو ته ځي او د جولای او اکتوبر تر منځ بیرته وچه کې ژوند پیل کوي. په ګرمو سیمو کې یوازې په جولای کې دوه اونۍ اوبو ته د مثل د تولید لپاره ځي او دوه اونۍ پس بیرته وچه کې ژوند پیل کوي.

د سیمو سره هوا یې د بدن په کچې مستقیم اغیز لري او دواړه نر او ښځه یې د ګرمو سیمو په پرتله واړه وي. خو په سړو سیمو کې یې ښځه غټې اوسیت او د هګیو غټه کیسه لري او له همدې امله د نر په پرتله بدن کې غټه وي.

بشپړ ودې ته رسیدلی یې معمولا په پوستکي سا اخلي خو خپل سږي هم د سا اخیستنې لپاره کاروي. په سړو تر ډیره هغه وخت کې سا اخلي کله چې اوبو کې اکسیجن کم وي او یا چې کله دروند فعالیت کوي لکه ځان تغذیه کول، د مثل تولید کول او یا نر او ښځه د جنسي اړیکې لپاره جوړه کېدل.

که چیرې یې وینه کمه شي د وینو د حجرو له اړتیا پرته سا اخیستلای شي. له وینې کمېدو دوه اونۍ وروسته د حجرو یوه غنچه جوړوي او یادې حجرې په بدن کې د وینې د موجودو سرو حجرو په بیا احیا کېدو کې رول لوبوي. په ژمي کې یې بدن په وینه کې پرولکتین پریږدي کوم چې یاد تریتون د اوبو چاپیریال تلو ته اړ کوي او د سودیم د ایونونو فعال لیږد کموي. په اوړي کې یې بدن د الډوستیرون له امله انزایمي فعالیت زیاتوي او د ایون د ټرانسپورټ د کمېدو لامل کیږي.

د تریتون له نورو ډولونو سره د سیالي د مخنیوي لپاره په ژورو اوبو کې د مثل تولید کوي. د شپې لخوا فعال وي. غټ بدن یې د تریتون د هغو ډولونو د ښکار وړتیا ورکوي کوم چې تنه کې واړه دي. کومې ښځې یې چې د مثل تولید کوي په دقیقه توګه د خپل بدن تودوخه تنظیموي او همداسې تر هغو ښځو چې د مثل تولید نه کوي زیاته تودوخه غوره ګڼي.

په کوم چاپیریال کې چې ژوند کوي د صنعتونو لخوا د کاډیم عنصر د کثافاتو په توګه غورزول کیږي، یاد عنصر د ککړتیا لامل کیږي او ککړتیا یې د ادرینال مرغړیو په فعالیت اغیز کوي. همداسې که چیرې نونیل فینول ته ځرګند شي نو د کورتي کوستیرون او الډوستیرون هورمونونو تولید ټکې کمیږي کوم چې سترس ته د غبرګون لپاره اړین دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ساينسي ډلبندي

ډومين	يوكاريوټا
پاچايي	ژوي
فايلم	كورډاټا
كلاس	دوه ژواكي
ډله	يوروډېلا
كورنۍ	سالاماندرېډاى
فرعي كورنۍ	پلورو ډېليني
نسل	تريتوروس

(c) ketabton.com: The Digital Library

د شمال تاج لرونکی تریتون

Northern crested newt

د غټ تاج لرونکي تریتون او زخي لرونکي تریتون په نومونو هم یادیږي. د ډول ساینسي نوم یې (Triturus cristatus)دی. په انګلستان کې، شمالي او مرکزي اروپا کې او د سایبریا په لوېدیځ کې پیدا کیږي. غټ تریتون دی. ښځه یې تر شپاړس سانتي متره پورې اوږدوالی لري. د ملا رنګ یې تور ته ورته نسواري وي او د ګېډې رنګ یې له زېړ تر نارنجي پورې رنګ کې وي او په دې رنګ کې د تور یا نسواري رنګ خاپونه موجود وي. د مثل د تولید په موده کې یې نر په ملا او لکۍ کې تاج پیدا کوي .

د کال ډېره برخه په وچه کې تېروي او په وچه کې تر ډېره د ټېټو ځمکو په ځنګلونو کې وي. په پسرلي کې داسي اوبو ته د مثل د تولید لپاره تګ کوي چېرې چې غټ ښکاري کبان نشته وي. د جوړه کېدو پرمهال یې نر خپل سپرم په ځمکه غورزوي او ښځه یې په خپل مقعد کې داخلوي. القاح یې د ښځې په داخل کې ترسره کیږي او له القاح وروسته یې ښځه تر دوه سوه پورې هګۍ اچوي. خپلې هګۍ د اوبو په بوټو پسې نښلوي. لاروای بچیان یې په درې ځلور میاشتو کې په واړه ځوان بچي بدلیږي او له اوبو وچې ته تګ کوي. په اوبو او وچه کې په بې شمزیو ځان تغذیه کوي .

د تاج لرونکي تریتون ډېری ډولونه کوم چې مخکې فرعي ډولونه ګڼل کېدل اوسمهال د جلا ډول په توګه ډلبندي شوي. تر ټولو نږدې ورسره تړاو لرونکی ډول د دانوب تاج لرونکی تریتون دی. ځینې وخت کې د تریتون له نورو ډولونو سره دوه رګه نسل هم رامنځته کوي، په دې کې مرمر تریتون هم شامل دی. په اروپا کې یې قانون ساتنه کوي، لرل، نیول، وژل او یا هم د ژوند لپاره چاپېریال ویجاړول یې جرم ګڼل کیږي.

ساینسي ډلبندي

ډومین	یوکاریوټا
پاچایي	ژوي
فایلم	کورډاټا
کلاس	دوه ژواکي
ډله	یوروډېلا
کورنۍ	سالاماندرېډای
فرعي کورنۍ	پلورو ډېلیني
نسل	تریتوروس

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دانوب تاج لرونکی تریتون

Danube crested newt

د ډول ساینسي نوم يي (Triturus dobrogicus) دی. د دانوب سیند په اوږدو کې، په مرکزي او ختیځه اروپا کې پیدا کیږي. په تریتوروس نسل کې د نورو تاج لرونکو تریتون د ډولونو په پرتله زیات ګرد او کوچنی بدن لري. د مثل په موده کې يي نر په ملا کې او د لکۍ له پاسه تاج پیدا کوي. په ټول کال کې تر نیم کال یا تر نیم کال زیات وخت په ورو بهېدونکو اوبو کې تېروي. په اوبو کې د مثل تولید کوي، ښځه يي تر دوه سوه پورې هګۍ اچوي او خپلې هګۍ په بوټو پسې نښلوي. لاروای بچیان يي له دوه تر څلورو میاشتو پورې وده کوي او له دې پس په واړه ځوان بچي بدلیږي. د کال پاتې برخه په وچه کې تېروي. په اروپا کې يې قانون ساتنه کوي.

ساینسي ډلبندي

ډومین	یوکاریوټا
پاچايي	ژوي
فایلم	کورډاټا
کلاس	دوه ژواکي
ډله	یورروډېلا
کورنۍ	سالاماندرېډای
فرعي کورنۍ	پلورو ډېلیني
نسل	تریتوروس

(c) ketabton.com: The Digital Library

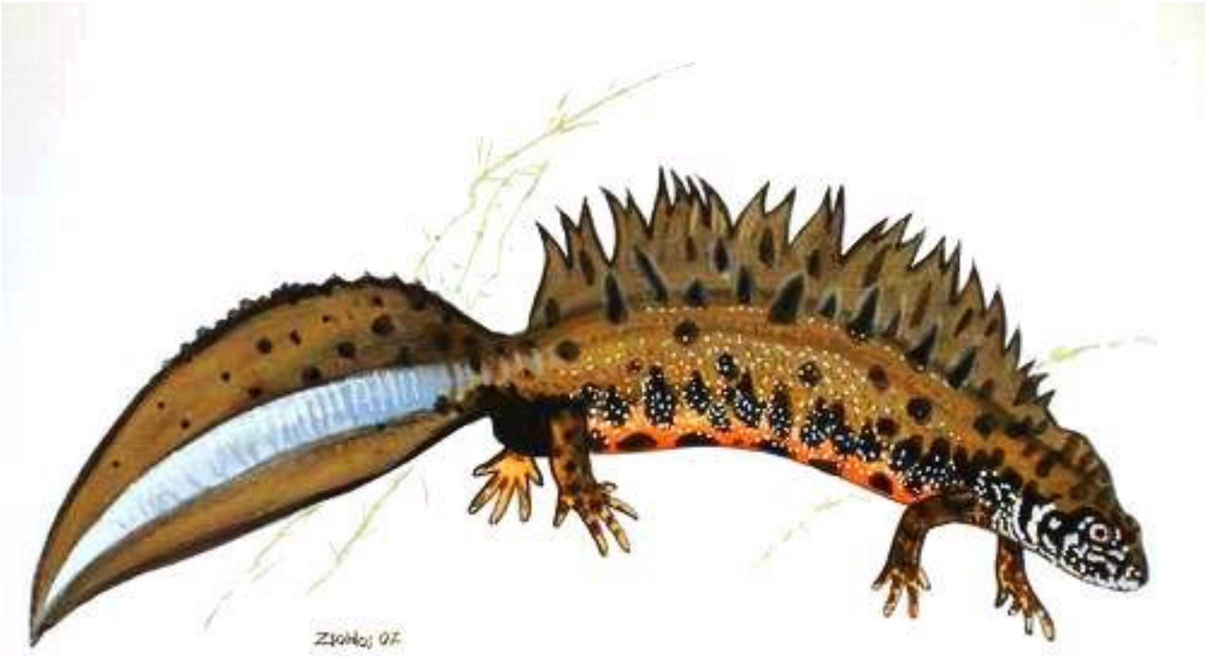

د مکدونیا تاج لرونکی تریتون

Macedonian crested newt

د ډول ساینسي نوم يي (Triturus macedonicus) دی. په بوسنیا، البانیا، یونان، بلغاریا او مکدونیا کې پیدا کیږي. څو ځلې ډلبندي شوی : په پیل کې د سوېل د تاج لرونکي تریتون مختلف ډول ګڼل کېده، وروسته د ایټالیا د تاج لرونکي تریتون فرعي ډول وګڼل شو خو په ۲۰۰۷ کال کې د مالیکولي فیلوجنتیک مالوماتو له مخې جلا ډول وګڼل شو.

ساینسي ډلبندي

ډومین	یوکاریوټا
پاچايي	ژوي
فايلم	کورډاټا
کلاس	دوه ژواکي
ډله	یوروډېلا
کورنۍ	سالامانډرېډای
فرعي کورنۍ	پلورو ډېليني
نسل	تريتوروس

(c) ketabton.com: The Digital Library

مرمر تریتون
Marbled newt

د ډول ساینسي نوم يې (Triturus marmoratus) دی. د لوېديځې اروپا په اېبېرين ټاپوزمه او فرانسه کې پيدا کيږي. په غرنيو ځنګلونو کې ژوند کوي. تل هڅه کوي چې داسې ځای کې وي چېرې چې په اسانۍ پنا ځای موندلی شي. د ژوند لپاره چاپېريال يې موقتي وي او د سيمې له اقليم بدلېدو سره نور نشته وي لکه د اوبو ډنډونه کوم چې په تودو مياشتو کې وچيږي او مرمر تريتون دې ته اړ کوي چې په وچه کې ژوند پيل کولو سره ځان بلد کړي. د نسل کوم غړي يې چې د مديترانې له سيمې سره نږدې دي د فرانسې د غړو په پرتله ژر بلوغ ته رسيږي. په مديترانه کې د موسم د بدلېدو له امله يې بلوغ ته د رسېدلو مړينه د نورو سيمو په پرتله ډېره ده .

د بدن رنګ يې تور او شين وي. د ګېډې رنګ يې تور او په تور رنګ کې سپين خالونه لري. د ښځې په ملا کې د لکۍ تر پايه پورې نارنجي کرښه موجوده وي. واړه بچيان يې هم نارنجي کرښه لري خو نر يې چې کله نهه مياشتو ته ورسيږي ياده کرښه پکې ورکيږي. د مثل د توليد په موده کې يې د نر په ملا کې او د لکۍ تر پايه پورې تاج وده کوي. اوږدوالی يې له ۱۳ تر ۱۷ سانتي متره پورې رسيږي .

په پسرلي کې د مثل د توليد لپاره اوبو ته کډوال کيږي او د کډوالۍ پر مهال يې ښکاري ژوي ښکار کوي. له خپل استوګنځای تر ۱۶۰ متره لرې تګ نه کوي. کله هم چې کډوال کيږي تر ډېره په بوټو او ونو کې تګ کوي تر څو په اسانۍ پنا ځای پکې وموندلی شي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

د هرې سيمې اقليم يې د هډوکي د جوړښت په غلظت اغيز لري. لکه د نورو دوه ژواکو په څېر په پسرلي او اوړي کې د ودې پړاو تجربه کوي او ورپسې په ژمي کې يې وده درېږي. په فبرورې کې د مثل توليد کوي او له هګيو يې لاروای بچيان د مارچ په پای کې پيدا کېږي. د اپرېل له پيل تر د جون پای پورې يې بدن بدلون مومي. له جولای تر سپتمبر پورې د اوړي تودوخه چې کله سيمه کې زياته شي د مثل د توليد لپاره يې موجود ډنډونه وچېږي. په دې موده کې يې فعاليت کمېږي او کله چې د اګست په پای کې بيا ځلې بارانونه ووريږي نو بېرته په فعاليت پيل کوي.

دخپلو ډنډونو ادرس د اسماني نښو له مخې پيدا کوي او که چېرې هوا خړه وي نو تر هغې پورې نه کډوال کېږي تر څو بيا ځلې اسمان نه وي شين شوی. له دې پرته ممکن د ځمکې نښې او د ډنډونو بوي د ډنډ پيدا کولو لپاره وکاروي. ځينې وخت کې د هغو چونګښو غږ باندې ډنډ پيدا کوي کوم چې له ترېتون سره د اوبو ګډ چاپېريال لري. د غوړونو بهرنی جوړښت يې پېچلی نه دی تر څو غږ ته پرې پروسېس ورکړي خو داخل کې يې سيستم د غږ پېژندلو وړتيا لري .

نر يې د مثل د توليد لپاره غټه ښځه خوښوي. ښځې يې په تنه کې له نر غټې وي او همداسې د نر په پرتله زيات عمر کوي. ښځه يې د نر په پرتله ژر جنسي بلوغ ته رسيږي. ښځه يې د مثل د توليد لپاره نر د تاج له مخې خوښوي، که چېرې يې تاج ډېر لوړ وي د ښځې د خوښې وړ کېږي. نر يې خپله تنه کې مرغړې لري کوم چې د کيمياوي توکو ماليکول خپروي او ياد ماليکول يې ښځه نر ته د مثل د توليد لپاره جذبوي .

د هګيو اچولو لپاره يې وخت او ځای دواړه ښځه ټاکي او نر پکې واک نه لري. هر وخت د هګۍ اچولو لپاره ځای بدلوي او په دې چاره د بچيانو د مړينې د کمېدو هڅه کې وي. په خپلو وروستيو پښو خپله هره هګۍ په ډېر پام سره د اوبو د بوټو په پاڼو پسې نښلوي. مخکې تر دې چې هګۍ په پاڼه کې پټه کړي لمړی د پاڼې تفتيش کوي. ځينې وخت يې د هګۍ اچونه او پاڼې پسې د نښلولو هڅه له ماتې سره مخ کېږي او يا هم مخکې له مخکې بله هګۍ پکې شته وي. د هګۍ اچونې او په پاڼه کې نښلونې چاره يې د سا اخيستنې بهير کې هم خنډ رامنځته کوي خو که ډېر وخت ونيسي نو په پاڼې پسې نښلول يې بس کوي او د سا اخيستنې لپاره د اوبو سطحې ته تګ کوي .

د نسل د کمېدو له امله يې هڅې پيل شوي چې د ژوند لپاره د چاپېريال ساتنه يې وشي او د نسل غړي يې له مړينې وساتل شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ساینسي ډلبندي

ډومین	یوکاریوټا
پاچایي	ژوي
فایلم	کورډاټا
کلاس	دوه ژواکي
ډله	یوروډېلا
کورنۍ	سالاماندرېډای
فرعي کورنۍ	پلورو ډېلیني
نسل	ټریتوروس

د سوېل مرمر ټریټون

Southern marbled newt

د لنډي مرمر ټریټون په نوم هم یادیږي. د ډول ساینسي نوم يې (Triturus pygmaeus) دی. په پرتګال او هسپانیا کې پیدا کیږي. د معتدلو سیمو په ځنګلونو کې، د مدیترانې سیمې ته ورته بوټو کې، سیندونو کې، ډنډونو کې، د کلیوالو سیمو په باغچو کې او څر ځایونو کې ژوند کوي. مخکې ګمان کېده چې د مرمر ټریټون فرعي ډول دی خو له جنتیکي مطالعې وروسته د جلا ډول په توګه ډلبندي شو .

په فزیکي توګه مرمر ټریټون ته ورته والی لري خو په تنه کې له مرمر ټریټون کوچنی دی. بشپړ ودې ته رسېدلی یې تر ۱۳ سانتي متره پورې اوږدوالی لري. د ملا رنګ يې زېړ رنګه شین او تور وي. له سر د لکۍ پایه پورې نرۍ نارنجي کرښه لري. د ګېډې رنګ يې کریمي سپین او تور وي. د مثل د تولید په موده کې يې د نر په ملا کې تاج وده کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ساینسي ډلبندي

ډومین	یوکاریوټا
پاچایي	ژوي
فایلم	کورډاټا
کلاس	دوه ژواکي
ډله	یوروډېلا
کورنۍ	سالاماندرېډای
فرعي کورنۍ	پلورو ډېلیني
نسل	تریتوروس

سور ګېډې تریتون
Fire belly newt

مختلف ډوله تریتون دي کوم چي د تریتون یو نسل جوړوي، نسل ته یي سینوپس نوم اخلي، اصلي ځای یي چین او جاپان دی. ګېډه یي روښانه سور یا زېړ رنګ لري خو دا ډول رنګ د نورو نسلونو په تریتون کي هم شته وي. پوستکی یي زهر ترشح کوي او که چېرې د انسان بدن ته د ټپ له لارې داخل شي نو ژوند یي ګواښلی شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ساینسي ډلبندي

ډومين	يوکاريوټا
پاچايي	ژوي
فايلم	کورډاټا
کلاس	دوه ژواکي
ډله	يوروډېلا
کورنۍ	سالاماندرېډای
فرعي کورنۍ	پلورو ډېليني
نسل	سينوپس

ډولونه

په ځيني ډلبنديانو کي د سينوپس نسل تريتون په هيپسېلو تريتون نسل کي ډلبندي شوي د ۲۰۱۹ کال تر اکتوبر پوري يې پېژندل شوي ډولونه دي:

سیمه	عام نوم	ساینسي نوم	انځور
چېنګونګ د يونان ولسوالی د چېنګونګ سور ګېډی تريتون		*Cynops chenggongensis*	
د چين ګوېجو او يونان	د نيله لکۍ سورګېډی تريتون	*Cynops cyanurus*	
د جاپان روکيو د ټاپوګانو ټولګه	اوکيناوان توري ته ورته لکۍ لرونکی تريتون	*Cynops ensicauda*	
فوجيان	د فوجيان د فوډينګ سيمي سورګېډی تريتون	*Cynops fudingensis*	
ګوانګډونګ، چين		*Cynops glaucus*	
چين	چينايي سورګېډی تريتون	*Cynops orientalis*	
ګوانګډونګ، چين	ډايانګ تريتون	*Cynops orphicus*	
جاپان	جاپانی سور ګېډی تريتون	*Cynops pyrrhogaster*	
د چين يونان سيمه	د يونان د بند تريتون	*Cynops wolterstorffi*	
د چين يونان سيمه		*Cynops yunnanensis*	

(c) ketabton.com: The Digital Library

چېنګونګ سور ګېډی تریتون
Chenggong fire belly newt

د ډول علمي يا ساينسي نوم يې (Cynops chenggongensis) دی. د چين د تريتون يو ډول دی. د چين د يونان سيمې د چېنګونګ ولسوالۍ په شويتن کې پيدا کيږي.

ساينسي ډلبندي

ډومين	يوکاريوټا
پاچايي	ژوي
فايلم	کورډاټا
کلاس	دوه ژواکي
ډله	يوروډېلا
کورنۍ	سالامانډرېډای
فرعي کورنۍ	پلورو ډېليني
نسل	سينوپس

چيوشيونګ سور ګېډی تریتون
Chuxiong fire-bellied newt

د نيله لکۍ لرونکی سور ګېډی تریتون نوم هم ورته اخلي. د ډول علمي يا ساينسي نوم يې (Cynops cyanurus)دی. د چين په ګويجو او يونان سيمو کې پيدا کيږي. د ټيټو هوارو ځمکو په لندو ځنګلونو کې ژوند کوي. لاروای يې او د تازه اوبو په ډنډونو کې تېروي. د ژوند لپاره د چاپېرېال ويجاړوني يې د نسل غړي کم کړي.

ساينسي ډلبندي

ډومين	يوکاريوټا
پاچايي	ژوي
فايلم	کورډاټا
کلاس	دوه ژواکي
ډله	يوروډېلا
کورنۍ	سالامانډرېډای
فرعي کورنۍ	پلورو ډېليني
نسل	سينوپس

(c) ketabton.com: The Digital Library

توري ته ورته لکۍ لرونکی تریتون
Sword-tail newt

زېړ ګېډی تریتون، اوکیناوا تریتون نومونه هم ورته اخلي. د دول علمي نوم یې (Cynops ensicauda) دی. د جاپان د روکیو ټاپوګانو په ټولګه کې پیدا کیږي. د نسل غږي یې ډېر کم پاتې دي او نوم یې د جاپان د دوه ژواکو په سور نوملړ کې دی. پوستکی یې زهر ترشح کوي. پراخ سر او هوار پوستکی لري، تور تر نسواري پورې رنګ کې وي. ځیني یې ملا کې سور ته ورته نارنجي ټکي لري. نر یې تر ۱۲.۸ سانتي متره او ښځه یې تر ۱۸ سانتي متره پورې اوږدوالی لري. نر او ښځه یې ډیمورفېزم ښي : د ښځې لکۍ یې له خپلې تنې ډېره اوږده وي، د نر لکۍ یې ډېره لنډه وي .
د ژوند لپاره چاپېریال یې د سیمو پراختیا ویجاړ کړی همداسې غټ کبان یې واړه بچیان ښکار کوي او دې چارو یې نسل د ورکېدو له خطر سره مخ کړی. له بل لوري سیمو کې د باراني اوبو د تخلیه کولو لپاره کانکریټي لښي جوړ شوي، د باران اوبه یې یادو لښتیو ته وړي او له باران درېدو وروسته پکې مړه کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ساینسي ډلبندي

ډومین	یوکاریوټا
پاچایي	ژوي
فایلم	کورډاټا
کلاس	دوه ژواکي
ډله	یوروډېلا
کورنۍ	سالاماندرېډای
فرعي کورنۍ	پلورو ډېلیني
نسل	سینوپس

فوډینګ سور ګېډی تریتون
Fuding fire belly newt

د ډول علمي نوم یې (Cynops fudingensis) دی. د چین د فوجیان د شمال ختیځ په فوډینګ سیمه کې پیدا کیږي. د جنتیک له مخې چینایي سور ګېډي تریتون ته ورته والی لري او په مورفولوجیکي توګه ډایانګ سور ګېډي تریتون ته ورته دی خو له دواړو یې د ژوند سیمه جلا ده. په سینوپس نسل کې شامل دی خو یوه بله ډلبندي یې د چین له نورو تریتون سره په هیپ سیلو تریتون نسل کې ډلبندي کوي. سورګیډی فوډینګ کوچنی تریتون دی او تر ۴ انچه پورې اوږدوالی لري. د ژوند لپاره د چاپېریال ویجاړونکي او نسل کمونکي یې سېلانیان، دوېم ګام کې ښکاري ژوي لکه چونګښې او سورغوږې شمشتی دي، درېم ګام د دوه ژواکو هغه مطالعه کوونکي دي کوم چې ژوي د مطالعې

(c) ketabton.com: The Digital Library

لپاره راټولوي. د مثل د تولید لپاره اړینه ده چې لوی شمېر خپله کې سره ډله وي. په اپرېل میاشت کې هګۍ اچوي او خپله هره هګۍ د اوبو د بوټو په پاڼو پسې نښلوي.

ساینسي ډلبندي

ډومین	یوکاریوټا
پاچایي	ژوي
فایلم	کورډاټا
کلاس	دوه ژواکي
ډله	یوروډېلا
کورنۍ	سالاماندرېډای
فرعي کورنۍ	پلورو ډېلیني
نسل	سینوپس

چیناي سور ګېډې تریتون
Chinese fire belly newt

د منځنۍ کچې زهرجن پوستکی لري. د پوستکي ترشح کېدونکي زهر یې په بنسټیزه توګه ټېټرو ډوټوکسین دي. که چېرې یې زهر د انسان له پوستکي سره اړیکه کې شي پوستکی بې حسه کوي او نا ارامتیا پکې پیدا کوي خو که چېرې بدن ته یې داخل شي نو ژوند یې ګواښلی شي .
د ډول علمي یا ساینسي نوم یې (Cynops orientalis) دی. له دوه تر څلور انچو پورې اوږدوالی لري. د تنې پاسه برخه یې تور او ګېډه یې سور رنګ کې وي. د ژو پلورونکو هټیو کې پلورل کېږي او د کورني ژوي په توګه ساتل کیږي. د طبیعي چاپېریال په داسې سیمو کې ژوند کول خوښوي چېرې چې د اوبو ډنډونه موجود وي او ګڼ واښه پکې وي.

ساینسي ډلبندي

ډومین	یوکاریوټا
پاچایي	ژوي
فایلم	کورډاټا
کلاس	دوه ژواکي
ډله	یوروډېلا
کورنۍ	سالاماندرېډای
فرعي کورنۍ	پلورو ډېلیني
نسل	سینوپس

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډایانګ تریتون
Dayang newt

د ډول علمي نوم يې (Cynops orphicus) دی. اصلي ځای يې چين دی. په ګوانګډونګ سيمه کې پيدا کيږي. په ۱۹۳۶ کې د مطالعې لپاره له ډايانګ سيمې نيول شوي وو. د چين په مرکزي فوجيان سيمه کې هم شته دي. په وړو ډنډونو او بندونو کې ژوند کوي او د ژمي د خوب لپاره ځنګلونه خوښوي. د انسانانو لخوا د ځنګل وهنې يې د ژوند لپاره چاپېريال ويجاړ کړی او د نسل د غړو شمېر يې له ګواښ سره مخ کړی.

ساينسي ډلبندي

ډومين	يوکاريوټا
پاچايي	ژوي
فايلم	کورډاټا
کلاس	دوه ژواکي
ډله	يوروډېلا
کورنۍ	سالاماندرېډای
فرعي کورنۍ	پلورو ډېليني
نسل	سينوپس

(c) ketabton.com: The Digital Library

د یونان د بند تریتون

Yunnan lake newt

د ډول علمي نوم يې (Cynops wolterstorffi) دی. د تریتون په اوسمهال کې له منځه تللی ډول دی. د چین د یونان سیمې په کونمینګ بند کې پیدا کېده. په کمو ژورو اوبو کې يې ژوند کوه. له ۱۹۶۹ کال څخه را په دیخوا په طبیعي چاپېریال کې نه دی لیدل شوی. د نسل د غړو د ورکېدو لامل يې ککړتیا، د ژوند لپاره د چاپېریال ویجاړونه او ښکاري ژوي دي. په انګریزۍ کې ورته (Wolterstorff's newt)نوم هم اخلي او یاد نوم يې د جرمني د ځمکپوه او دوه ژواکو مطالعه کوونکي (Willy Wolterstorff) له نوم څخه اخیستل شوی.

ساینسي ډلبندي

ډومین	یوکاریوټا
پاچایي	ژوي
فایلم	کورډاټا
کلاس	دوه ژواکي
ډله	یوروډېلا
کورنۍ	سالاماندرېډای
فرعي کورنۍ	پلورو ډېلیني
نسل	سینوپس

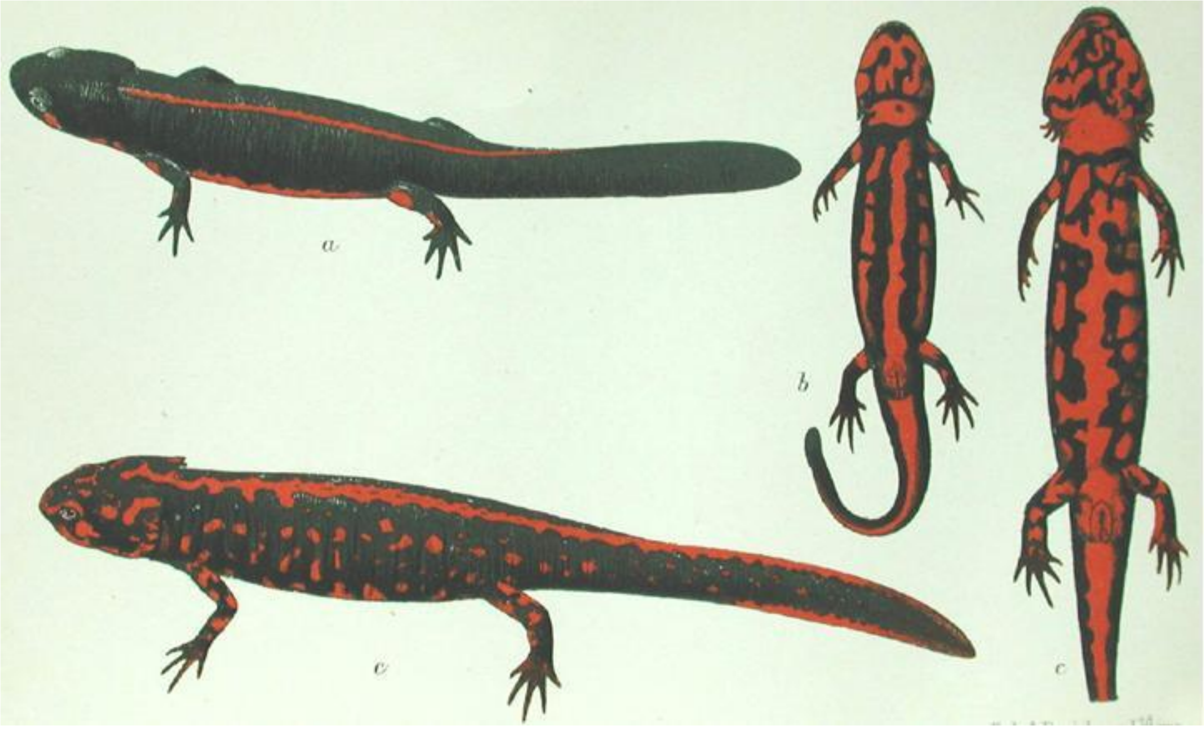

(c) ketabton.com: The Digital Library

جاپانی سور ګېډی تریتون
Japanese fire-bellied newt

د ډول علمي نوم يې (Cynops pyrrhogaster) دی. اصلي ځای يې جاپان دی. د بدن پاسه برخه يې خيره رنګ لري خو د ګېډې رنګ يې روښانه سور رنګ کې وي. له سيمې، جنتيک او عمر زياتېدو سره يې رنګ کې بدلون رامنځته کېدای شي. بشپړ ودې ته رسېدلی يې له ۸ تر ۱۵ سانتي متره پورې اوږدوالی لري. پوستکی يې د ښکاري ژو لپاره ټېټرو ډو ټوکسين زهر ترشح کوي او ياد زهر له خپلو خوړو ترلاسه کوي. زهر يې د عصابو نسجونه له منځه وړي.

د جاپان په ډېرو ټاپوګانو کې شته دي. په طبيعي ډنډونو او د انسان لخوا په جوړو شوو د اوبو تنو کې ژوند کولای شي، د ژوند يو پړاو په ځنګلونو او وښيزو سيمو کې تېرول خوښوي. له پسرلي تر د اوړي پيل پورې د مثل توليد کوي. دواړه جنسونه يې د جنسي اړيکې په موده کې فېرومون توليدوي - فېرومون د يوه ژوندي لخوا توليد شوي داسې کيمياوي ماليکول ته وايي چې د همدې ژوندي په بل غړي کې ځانګړی چلند پيدا کوي.

هګۍ يې جلا وي او په درې اونيو کې له شاربل کېدو وروسته په لاروای بچيانو بدليږي. له پنځه تر شپږو مياشتو پورې موده کې يې لاروای د وړو بچيانو جوړښت ته بدليږي. د وړو بچيانو خواړه يې په خاوره کې ژوند کوونکي واړه ژوي دي، غټ يې د حشرو په مختلفو ډولونو، د چونګښنو په بچيانو، او د بل تريتون په هګيو ځان تغذيه کوي. که چېرې د بدن يوه برخه له لاسه ورکړي بېرته وده کوي. د نسل غړي يې د کورني ژوي په توګه د پلور له امله او د ناروغيو له امله کم شوی.

ساينسي ډلبندي

ډومين	يوکاريوټا
پاچايي	ژوي
فايلم	کورډاټا
کلاس	دوه ژواکي
ډله	يوروډېلا
کورنۍ	سالاماندرېډای
فرعي کورنۍ	پلورو ډېليني
نسل	سينوپس

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

ليسوتريتون
Lissotriton

د تريتون نسل دی، د اروپا په مختلفو هيوادونو کې پيدا کيږي، د کوچنی اسيا په ځينې سيمو کې هم شته دي. لکه د تريتون د نورو ډولونو په څېر خپله لاروای دوره په اوبو کې تېروي، بشپړ ودې ته رسېدلی يې په وچه کې ژوند کوي او د مثل د توليد لپاره بېرته اوبو ته ګرځي.
دا واړه ډولونه بايد په تريتوروس نسل کې ډلبندي شوي وای خو فيلوجنتيک څېړنې يې دا ګروپ د پارافيلوټيک په توګه ښي. ليسوتريتون نوم په لمړي ځل په ۱۸۳۹ کې توماس بېل کارولی وروسته د کوچنی تنې لرونکي تريتون ډول لپاره د کوم چې علمي نوم (Lissotriton vulgaris) دی کارول شوی. تر اوسه پورې يې په پلورو ډيليني فرعي کورنۍ کې ټاکل شوی فيلوجنتيک ځای نه دی مالوم .

د جوړې خوښوونه
د تکامل په بيولوجي کې د ښځې لخوا د جوړه کېدو لپاره د نر خوښول اړين مفهوم دی ځکه چې د نر او ښځې تر منځ د بريالي مثل توليد راز پکې نغښتی. په ليسوتريتون نسل کې په Lissotriton) vulgaris)ډول تجربه شوې. په تجربه کې د ياد ډول ښځينه په پر له پسې ډول له دوه نرانو سره جوړه کړل شوې هر نر يې له ښځينه سره د مختلفي کچې جنتيکي توپير لره. په پايله کې هغه نر کوم چې په جنتيکي توګه له ښځې سره ډېر توپير لره د مثل توليد په ښه توګه کړی او کوم نر چې په جنتيکي توګه ورسره نږدېوالی لره ښځې له دې نر سره له مثل توليد کولو ډډه کړې .

ډولونه
په ليسوترتيون کې تر اوسه د تريتون لس ډولونه شامل کړل شوي. ځينې ډولونه يې د ځينو مسلکي کسانو لخوا فرعي ډولونه ګڼل شوي خو ټول مسلکي کسان پرې توافق نه لري .
-د بوسکا تريتون
-يونانی تريتون
-د پراخو منګول لرونکی تريتون
-ايټالوی تريتون
-د کوسويګ هوار تريتون
-د قفقاز هوار تريتون
-د کارپاتيان غره تريتون
-اروپايی تريتون

(c) ketabton.com: The Digital Library

ساينسي ډلبندي

ډومين	يوکاريوټا
پاچايي	ژوي
فايلم	کورډاټا
کلاس	دوه ژواکي
ډله	يوروډېلا
کورنۍ	سالاماندرېډای
فرعي کورنۍ	پلورو ډېليني
نسل	ليسو تريتون

د بوسکا تريتون
Bosca's newt

د ډول ساينسي نوم يې (Lissotriton boscai) دی پخوانی ساينسي نوم يې (Triturus boscai) وو.
د ايبېريا تريتون په نوم هم يادېږي. په پرتګال او د هسپانيا په لويديځ کې پيدا کېږي. نوم يې د هسپانيا د دوه ژواکو د مطالعه کوونکي اډوارډو بوسکا له نوم څخه اخيستل شوی.

تشرېح
د ښځې د بدن اوږدوالی يې د نر په پرتله زيات وي. کله چې له اوبو بهر ژوند کوي د ملا په اوږدو کې د مرغړيو له امله زيږوالی لري. د بدن رنګ يې نسواري، زېړ رنګه او يا تېز شين رنګه وي. د ګېډې لاندې برخه يې نارنجي رنګ لري. نر يې د لکۍ په څوکه کې بهر ته وتلی روښانه رنګ ته وده ورکوي. د مثل د توليد په موده کې لکه د نورو په څېر ښکارېدونکي يا ليدل کېدونکي نه وي .

د ژوند چاپېريال
تر ډېره په اوبو کې ژوند کوي. په ډنډونو کې پيدا کېږي خو د انسانانو لخوا د اوبو په جوړو شوو تنو کې هم ژوند کولای شي. د نسل غړي يې له خطر سره نه دي مخ او سيمه کې په کافي اندازه شته دي.

ساينسي ډلبندي

ډومين	يوکاريوټا
پاچايي	ژوي
فايلم	کورډاټا
کلاس	دوه ژواکي
ډله	يوروډېلا
کورنۍ	سالاماندرېډای
فرعي کورنۍ	پلورو ډېليني
نسل	ليسو تريتون

(c) ketabton.com: The Digital Library

د یونان هوار تریتون
Greek smooth newt

د ډول ساینسي نوم يې (Lissotriton graecus) دی. د تریتون یو ډول دی، د بالکان په سوېل کې، کرواېشیا، مونتېنېګرو، البانیا، د مکدونیا په شمال کې، بلغاریا او یونان کې پیدا کیږي. په ۱۹۰۶ کال کې ویلي وېلټرستېوف د (Triton vulgaris graeca) په توګه تشرېح کړی وو او د هوار تریتون فرعي ډول يې ګڼلی وو خو وروسته جنتیکي مالوماتو په ګوته کړه چې له هوار تریتون سره ګډ پلرونه نه لري. په ۲۰۰۹ کال کې (Dubois and Raffaëlli) دواړو دا وموندله چې ځینې فرعي ډولونه د یونان د هوار تریتون په شمول فرعي ډولونه نه دي بلکې جلا ډولونه دي. مالیکولي فیلوجنتیک ښودلې چې د یونان له هوار تریتون سره تر ټولو نږدې تړاو لرونکی د اناتولیا کوسویګ هوار تریتون دی .

د یونان هوار تریتون د تریتون له نورو هوارو ډولونو سره په هغو ځانګړنو کې توپیر لري کومې چې د بشپړ ودې پرمهال نر کې راڅرګندیږي. نر يې په ملا کې تاج لري کوم چې تر یو ملي متر پورې لوړوالی لري. ګېډه کې يې د بل رنګ خالونه وي. د لکۍ د لاندې برخې پای کې يې ډېری وخت خالونه نشته وي. د وروستیو پښو منګولي يې د مخکینیو په پرتله ډېره وده کوي. د ژوند چاپېریال کې يې د کبانو ساتنې او د کبانو پرېښودنې منفي اغیز لرلای دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ساینسي ډلبندي

ډومين	یوکاریوټا
پاچايي	ژوي
فايلم	کورډاټا
کلاس	دوه ژواکي
ډله	یوروډېلا
کورنۍ	سالاماندرېډای
فرعي کورنۍ	پلورو ډېليني
نسل	ليسو تريتون

د پراخو منګولو لرونکی تریتون

Palmate newt

د ډول علمي نوم يې (Lissotriton helveticus) دی. په لویدیځې اروپا کې پیدا کېدونکی د تریتون ډول دی. له انګلستان د هسپانیا تر ابېریا ټاپوزمې پورې پیدا کیږي. له پنځه تر لس سانتي متره پورې اوږدوالی لري. زیتون ته ورته یا نسواري رنګ کې وي، په خپل رنګ کې د بل رنګ خالونه لري. د ګېډې رنګ يې له زېړ رنګه تر نارنجي رنګه پورې وي. په سر او مخ کې کرښې لري. د مثل تولید کوونکی نر يې د لکی پای کې فایبر ته ورته شکل ته وده ورکوي. په ملا کې نرم تاج ته ورته جوړښت لري او د وروستیو پښو منګولې يې د ګوتو ترمنځ پرده لري .

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ژوند لپاره چاپېريال يې ځنګلونه، ډنډونه، څرڅايونه او واړه باغونه دي. د شپې لخوا فعاليت کوونکی دی. په پسرلي کې چې کله د ژمي له خوب ويښ شي داسې د اوبو تنو ته د مثل د توليد لپاره ځي چېرې چې کبان نشته وي. د جنسي اړيکې لپاره له چلند خپلولو او څرګندولو وروسته نر سپرم بهر ته باسي او ښځه يې خپل مقعد کې داخلوي. لاروای بچيان يې له لاروا دورې وروسته د ابفتې يا ځواني پړاو تېروي او وروسته بشپړ ودې ته رسيږي. جنسي بلوغ ته په درې کلنۍ کې رسيږي. په وحشي چاپېريال کې تر ۱۲ کالو پورې عمر لري. د غړو شمېر يې هره سيمه کې زيات دی او د ورکېدو له خطر سره نه دي مخ.

ساينسي ډلبندي

ډومين	يوکاريوټا
پاچايي	ژوي
فايلم	کورډاټا
کلاس	دوه ژواکي
ډله	يوروډېلا
کورنۍ	سالاماندرېډای
فرعي کورنۍ	پلورو ډېليني
نسل	ليسو تريتون

(c) ketabton.com: The Digital Library

ایټالوی تریتون
Italian newt

د ډول علمي نوم يې (Lissotriton italicus) دی. د ایټالیا د ګرمو سیمو په ځنګلونو او بوټو لرونکو ځمکو کې پیدا کیږي. د تازه اوبو په ډنډونو کې، څر ځایونو کې، د کرنې ځمکو کې، د کلیوالو سیمو باغونو کې، کانالونو کې هم شته وي. د طبیعي ځمکو جوړښت کې د بدلون له امله او په سیمه کې د برید کوونکو ډولونو له امله يې د ډول غړي کم شوي. د ډول مخکینی ساینسي نوم يې (Triturus italicus)دی خو کله چې د (Triturus) نسل سره ووېشل شو په لیسوتریتون نسل کې ډلبندي کړل شو. تر ډېره د ایټالیا په سوېل کې پیدا کیږي او په شمالي سیمو کې ډېر کم ژوند کوي.

ساینسي ډلبندي

ډومین	یوکاریوټا
پاچايي	ژوي
فایلم	کورډاټا
کلاس	دوه ژواکي
ډله	یوروډېلا
کورنۍ	سالامانډرېډای
فرعي کورنۍ	پلورو ډېلیني
نسل	لیسو تریتون

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کوسویګ هوار تریتون
Kosswig's smooth newt

د ډول علمي نوم يې (Lissotriton kosswigi) دی. د اناتوليا په شمال ختيځ کې پيدا کيږي. په ۱۹۵۵ کال کې په تریتوروس نسل کې شامل کړل شوی وو او د ډول مخکینی ساینسي نوم یې Triturus) (vulgaris kosswigiiوو، همداسې د هوار تریتون فرعي ډول ګڼل کېده. وروسته له دې چې جنتيکي مالوماتو په ډاګه کړه چې له هوار تریتون سره ګډ پلرونه نه لري نو په ۲۰۰۹ کال کې په لیسو تریتون نسل کې د جلا ډول په توګه ډلبندي شو. تر ټولو نږدې ورسره تړاو لرونکی د یونان هوار تریتون دی. بشپړ ودې ته رسېدلی نر یې د مثل د تولید پرمهال نوې ځانګړنې پیدا کوي کوم چې د هوار تریتون له نورو ډولونه سره توپیر لري.

ساینسي ډلبندي

ډومین	یوکاریوټا
پاچايي	ژوي
فایلم	کورډاټا
کلاس	دوه ژواکي
ډله	یوروډېلا
کورنۍ	سالاماندرېډای
فرعي کورنۍ	پلورو ډېليني
نسل	لیسو تریتون

د قفقاز هوار تریتون
Caucasian smooth newt

د ډول علمي نوم يې (Lissotriton lantzi) دی. په روسيه له ډون سيند سره نږدې، جورجيا، ارمنستان، ازاربايجان او د ترکې شمال ختيځ کې پيدا کيږي. د سمندر په سطحه کې او د سمندر له سطحې تر ۲۵۰۰ متره پورې لوړو سيمو کې ژوند کوي. مخکې د هوار تریتون فرعي ډول ګڼل کېده اوس جلا ډول ګڼل کيږي. بشپړ ودې ته د رسېدلي نر ځانګړني يې د هوار تریتون له د نر له ځانګړنو سره توپیر لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ساینسي ډلبندي

ډومین	یوکاریوټا
پاچایي	ژوي
فایلم	کورډاټا
کلاس	دوه ژواکي
ډله	یوروډېلا
کورنۍ	سالاماندرېډای
فرعي کورنۍ	پلورو ډېلیني
نسل	لیسو تریتون

د کارپاتیان غره تریتون
Carpathian newt

د مونتاندون تریتون په نوم هم یادیږي. د ډول ساینسي نوم یې (Lissotriton montandoni) دی. په چېک جمهوریت کې، رومانیا، سلواکیا، پولنډ او یوکراین کې پیدا کیږي. تر لس سانتي متره پورې اوږدوالی لري. په سیندونو، د ګرمو سیمو ځنګلونو، تازه اوبو، ډنډونو، ځرځایونو کې ژوند کوي. د ژوند لپاره د چاپېریال د ویجاړېدو له امله یې شمېر کم شوی .

د داسې سیمو تر څنګ ژوند کوي چېرې چې د مثل تولید کولای شي. ډېری وخت د نسکورو شوو ونو لاندې پټ وي. د مثل د تولید موده یې په پسرلي کې ده. په یوه کال کې یې ښځه تر ۲۵۰ پورې هګۍ اچوي. د هګیو د شاربل کېدو موده یې له تودوخې سره تړاو لري او له یوې تر څلورو اونیو پورې په بچیانو بدلیږي. په دولسو اونیو کې یې د لاروای بچیانو بدن بدلون مومي. جنسي بلوغ ته په درې کلونو کې رسیږي .

ښځه یې د نر په پرتله اوږده وي. کوم چې اوبو کې د ژوند پړاو ترسره کوي هوار پوستکی لري او کوم چې په وچه کې د ژوند پړاو ترسره کوي پوستکی یې د مرغړیو له امله زیږوالی لري. سر کې یې درې ژورې لارې موجودې وي. د بدن پاسه برخه یې زیړ رنګه نسواري او یا زیتونو ته ورته نسواري رنګ کې وي او د تېز رنګ خالونه پکې وي، د تنې لاندې برخه یې زیړ یا نارنجي رنګ لري. د مثل د تولید په موده کې یې نر د لکۍ له پاسه تاج ته ورته جوړښت پیدا کوي او د لکۍ څوکه کې یې روښانه رنګ پیدا کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ساینسي ډلبندي

ډومین	یوکاریوټا
پاچایي	ژوي
فایلم	کورډاټا
کلاس	دوه ژواکي
ډله	یوروډېلا
کورنۍ	سالاماندرېډای
فرعي کورنۍ	پلورو ډېلیني
نسل	لیسو تریتون

د شمېټلر هوار تریتون
Schmidtler's smooth newt

د ډول علمي نوم يي (Lissotriton schmidtleri) دی. په شمال لوېديځ یونان او شمال ختیځې بلغاریا کې پیدا کیږي. له بوسفوروس تر اناتولیا پورې سیمه کې هم شته دي. په ۱۹۸۸ کال کې کریستېوفر رکس ورتي په لمړي ځل تشرېح کړی او په تریتوروس نسل کې یې د هوار تریتون د فرعي ډول په توګه ډلبندي کړی وو، پخوانی ساینسي نوم يې (Triturus vulgaris schmidtleri) دی. وروسته وموندل شوه چې له هوار تریتون سره ګډ پلرونه نه لري او تریتوروس نسل سره ووېشل شو. په ۲۰۱۷ کې په لیسوتریتون نسل کې د جلا ډول په توګه ډلبندي شول .

ودې ته رسېدلی نر يې د مثل د تولید پرمهال داسې ځانګړنې پیدا کوي کومې چې له هوار تریتون سره توپیر لري. نر يې له ۵ تر ۷ سانتي متره پورې اوږدوالی لري. ملا کې تاج يې تر ۲ ملي متره پورې لوړوالی لري او جوړښت يې غاښونو ته ورته وي. د مثل د تولید پر مهال د لیسوتریتون نسل د نورو ډولونو په څېر د لکۍ څوکه کې روښانه رنګ ته وده نه ورکوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ساینسي ډلبندي

ډومین	یوکاریوټا
پاچایي	ژوي
فایلم	کورډاټا
کلاس	دوه ژواکي
ډله	یوروډېلا
کورنۍ	سالامانډرېډای
فرعي کورنۍ	پلورو ډېليني
نسل	ليسو تریتون

هوار تریتون
Smooth newt

اروپايي تریتون، د شمالي تریتون او عام تریتون نومونه هم ورته اخلي. د ډول ساینسي نوم یې (Lissotriton vulgaris)دی. په اروپا کې او د اسیا په ځینو سیمو کې پیدا کیږي. وروسته استرالیا ته هم انسانانو انتقال کړي. د بدن پاسه برخه یې نسواري ته ورته رنګ لري او په خپل رنګ کې د بل رنګ خالونه لري، د ګېډې رنګ یې له سپین تر نارنجي پورې امکان لري. اوږدوالی یې له ۸ تر ۱۱ سانتي متره پورې رسېدلی شي. نر یې تر ښځې اوږد وي. کله چې په وچه کې د ژوند پړاو ترسره کوي پوستکی یې هوار او وچ وي خو کله چې اوبو ته د مثل د تولید لپاره کډوال شي پوستکی یې نرمیږي. نر یې د مثل د تولید پرمهال روښانه رنګ پیدا کوي او ملا کې یې تاج وده کوي. په ۱۷۵۸ کال کې کارل لینیاس کربوړی ګڼلی وو .

هوار تریتون تر ډېره خپل ژوند په وچه کې تېروي. د شپې لخوا فعالیت کوي او د ورځې لخوا پټ وي. هر ډول چاپېریال سره بلدتیا پیدا کولای شي : له طبیعي چاپېریال نیولې تر نیمه طبیعي چاپېریال پورې، پارکونو، ځنګلونو او باغونو کې په ډېره اسانۍ ژوند ته ادامه ورکولای شي. خواړه یې حشرې او د ځمکې چونجیان او نور بې شمزي دي خو خپله د مارانو، مرغانو او کبانو خواړه دي. د پسرلي او اوړي تر منځ په ډنډونو او ډنډونو ته ورته د اوبو تنو کې د مثل تولید کوي. خپلې هګۍ د اوبو د بوټو په پاڼو اچوي. هګۍ یې له لس تر شلو ورځو پورې موده کې په لاروای بچیانو بدلیږي. مخکې تر دې چې په وچه کې د ځوانۍ د پړاو لپاره بدلون ومومي د لاروای په توګه تر درې میاشتو پورې وده کوي. بلوغ ته په درې کلنۍ کې رسیږي او تر ۱۴ کالو پورې ژوند کولای شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ساينسي ډلبندي

ډومين	يوکاريوټا
پاچايي	ژوي
فايلم	کورډاټا
کلاس	دوه ژواکي
ډله	يوروډېلا
کورنۍ	سالامانډرېډاى
فرعي کورنۍ	پلورو ډېليني
نسل	ليسو تريتون

نيورېرګوس
Neurergus

په سالامانډريډاى کورنۍ کې د تريتون نسل دى. په ترکيه او ايران کې پيدا کيږي. د رنګ له امله يې ځيني خلک په بندو ځايونو کې د نسل اخيستنې لپاره ساتي. په طبيعت کې داسې سيندونو او ډنډونو کې ژوند خوښوي چې چار چاپېره يې ځنګلونه او بوټي موجود وي. د نيورېرګوس نسل د ټولو ډولونو شمېر کم پاتې دى او د ورکېدو له خطر سره مخ دي. د غړو د شمېر د کمېدو لامل يې د ژوند لپاره د چاپېريال ويجاړونه او دوېم ګام کې د کورنيو ژو په توګه د ساتنې لپاره د دې ژو له طبيعت نيونه ده. د نيورېرګوس ډولونه معمولا تېز رنګ لري : له نسواري تر تور پورې رنګونو کې شته

(c) ketabton.com: The Digital Library

دي په کوم کې چې د سپين، زېړ يا نارنجي رنګ کربښي او خالونه موجود وي. لکه د ترېتون د نورو ډولونو په څېر وروستيو پښو کې پنځه ګوتې لري.

ډولونه
تر اوسه يې څلور ډولونه پېژندل شوي :

سيمه	عام نوم	ساينسي نوم	انځور
ترکيه		*Neurergus barani*	
ايران، عراق او ترکيه	د ازاربايجان ترېتون	*Neurergus crocatus*	
ايران او ممکن په ترکيه او عراق کې هم شته وي	د کوردستان ترېتون	*Neurergus derjugini*	
د ايران د زګروس غره په سوېل کې	د لورستان ترېتون	*Neurergus kaiseri*	
ترکيه	د اناتوليا ترېتون	*Neurergus strauchii*	

ساينسي ډلبندي

ډومين	يوکاريوټا
پاچايي	ژوي
فايلم	کورډاټا
کلاس	دوه ژواکي
ډله	يوروډېلا
کورنۍ	سالامانډرېډای
فرعي کورنۍ	پلورو ډېلينې
نسل	نيورېرګوس

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ازار بایجان تریتون
Azerbaijan newt

د یورمیا بند تریتون یا د زېړو خالونو لرونکی تریتون په نومونو هم یادیږي. نوم يې د " ازاربایںجان تریتون " دی خو په ازاربایجان هېواد کې نشته دي بلکې د ایران په ازاربایجان سیمه کې پیدا کیږي. د ډول علمي نوم يې (Neurergus crocatus) دی. د یورمیا بند لویدیځ لور ته غرونو کې، په شمال لویدیځ ایران کې، په شمال ختیځ عراق او سوېل ختیځه ترکیه کې پیدا کیږي.

له ۱۶ تر ۱۸ سانتي متره پورې اوږدوالی لري. لکۍ يې له تنې اوږده وي. هوار پراخ سر لري او پراخوالی يې د تنې له سور زیات وي. ګرد شوی پوز یا اوربوز لري. د بدن غړي يې ځواکمنه وده کوي، او منګولې يې ډبلې ګوتې لري. ملا يې له نسواري تر تور پورې رنګ کې وي او په دې رنګ کې زېړې کرښې یا خالونه موجود وي. د نر د ګېډې رنګ يې سور رنګه نارنجي او د ښځې زېړ رنګه وي. په ځلور کلنۍ کې جنسي بلوغ ته رسیږي او په بند ساتل شوي ځای کې له ۱۲ تر ۱۵ کالو پورې عمر لرلای شي. کله چې د مثل تولید وکړي ودې ته رسېدلې يې بېرته ځنګلونو کې خپریږي.

ساینسي ډلبندي

ډومین	یوکاریوټا
پاچايي	ژوي
فایلم	کورډاټا
کلاس	دوه ژواکي
ډله	یوروډېلا
کورنۍ	سالاماندرېډای
فرعي کورنۍ	پلورو ډېلیني
نسل	نیورېرګوس

د کوردستان تریتون
Kurdistan newt

د لوېدیځ ایران او شمال ختیځ عراق په کردستان سیمه کې پیدا کیږي. د ډول ساینسي نوم يې (Neurergus derjugini)دی. دوه فرعي ډولونه هم لري : ساینسي نومونه يې (Neurergus derjugini derjugini and Neurergus derjugini microspilotus)دي. دوېم فرعي ډول ته يې ځیني خلک اورومان داغ تریتون عام نوم هم اخلي. په ۱۹۱۶ کې نېستروف مطالعه کړې او ډلبندي کړي وو. په مایټوکونډریل د ډي این اې لړۍ کې يې فرعي ډولونه ډېر کم توپیر لري، د جېن نیوکلېر په لړۍ کې هم کم توپیر سره لري - په بیولوجي کې نیوکلېر د حجرې هستې سره تړاو لرونکي ته وایي .

په وړو ډنډونو او روانو لښتیو کې پیدا کیږي. د غړو شمېر يې د وچکالی، ککړتیا، د کورني ژوي په توګه د ساتنې لپاره له طبیعت د نیوني له امله کم شوی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ساینسي ډلبندي

ډومین	یوکاریوټا
پاچایي	ژوي
فایلم	کورډاټا
کلاس	دوه ژواکي
ډله	یوروډېلا
کورنۍ	سالاماندرېډای
فرعي کورنۍ	پلورو ډېلیني
نسل	نیورېرګوس

د اناتولیا تریتون
Anatolia newt

د ترکې په اناتولیا یا کوچنۍ اسیا کې پیدا کیږي. خواړه یې حشرې دي. د غړو شمېر د طبیعي چاپیریال د ویجاړېدو له امله کم شوی. په انګریزۍ کې ورته (Strauch's spotted newt) نوم هم اخلي. ساینسي نوم یې (Neurergus strauchii) دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ساينسي ډلبندي

ډومين	يوکاريوټا
پاچايي	ژوي
فايلم	کورډاټا
کلاس	دوه ژواکي
ډله	يوروډېلا
کورنۍ	سالامانډرېډای
فرعي کورنۍ	پلورو ډېليني
نسل	نيورېرګوس

د لورستان تريتون
Luristan newt

د قيصر تريتون، د قيصر غره تريتون، قيصر خال لرونکی تريتون، امپراتور خال لرونکی تريتون نومونه هم ورته اخلي. د ډول ساينسي نوم يې (Neurergus kaiseri) دی. د ايران په زګروس غره کې پيدا کيږي. د ډول غړي يې ډېر کم پاتې دي او له همدې امله يې په ځينو ژوبڼونو کې د نسل اخيستنې پروګرام پيل شوی. د سيمې داسې لښتيو کې پيدا کيږي چې د وچو سيمو بوټي ترې چار چاپېره موجود وي. په ډنډونو کې هم ژوند کوي. د کال په لويه برخه کې د سيمې اوبه وچيږي او دا موده په ځنګلونو کې تېروي. تر ډېره د ځېږيو او پستې د ونو په باغونو کې پټيږي. په ياده موده کې تر ډېره د ژمي خوب کوي. اوسنی مطالعه ښي چې د اقليم د بدلون له امله د ايران سوېل ته هم کډوال شوي.

ساينسي ډلبندي

ډومين	يوکاريوټا
پاچايي	ژوي
فايلم	کورډاټا
کلاس	دوه ژواکي
ډله	يوروډېلا
کورنۍ	سالامانډرېډای
فرعي کورنۍ	پلورو ډېليني
نسل	نيورېرګوس

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوماتو تریتون
Ommatotriton

کړۍ لرونکی یا کربښې لرونکی تریتون (banded newts) يې عام نوم دی. د تریتون نسل دی. درې ډولونه پکې شامل دي. په لوېدیځه اسیا او ققفاز سیمه کې پیدا کیږي. په نسل کې شامل درېواړه ډولونه مخکې په تریتوروس نسل کې ډلبندي شوي وو .

ډولونه
تر اوسه يې درې ډولونه پېژندل شوي :

-د شمال کړۍ لرونکی تریتون
-د سوېل کړۍ لرونکی تریتون
-درېم ډول يې عام نوم نه لري او په خپل ساینسي نوم (Ommatotriton nesterovi) پېژندل کیږي

(c) ketabton.com: The Digital Library

ساینسي ډلبندي

ډومین	یوکاریوټا
پاچايي	ژوي
فایلم	کورډاټا
کلاس	دوه ژواکي
ډله	یوروډېلا
کورنۍ	سالاماندرېډای
فرعي کورنۍ	پلورو ډېليني
نسل	اوماتو تریتون

د شمال کړۍ یا کربښې لرونکی تریتون
Northern banded newt

د روسې په سوېل کې، د ارمنستان او جورجيا په لوېديځ ققفاز کې او د ترکې په شمال ختيځ کې پيدا کيږي. د ډول ساينسي نوم يې (Ommatotriton ophryticus) دی. مخکې دسوېل کربښې یا کړۍ لرونکي تریتون فرعي ډول ګڼل کېده خو په ۲۰۰۵ کې (Litvinchuk and colleagues) جلا ډول وګڼه .

د لکۍ اوږدوالی يې له سر او تنې سره برابر وي. د بدن غړي او ګوتې يې اوږدې وي خو په نر کې د ښځې په پرتله زيات اوږدوالی لري. پوستکی يې هوار وي خو کمه اندازه زيږوالی لري. په وچه کې چې کله د ژوند پړاو ترسره کوي ملا کې يې سوړالی پيدا کيږي. کله چې اوبو کې د ژوند پړاو ترسره کوي ګېډه او ملا يې زيتونو ته ورته نسواري رنګ کې وي. د مثل د توليد پرمهال يې د نر په ملا کې تاج ته ورته جوړښت وده کوي .

په داسې ځنګلونو کې ژوند کوي چېرې چې د نختر ونې وي او یا يې هر کال ونې پاڼې رژوي. د مثل د توليد لپاره بېرته د ډنډونو اوبو ته تګ کوي. معموله په وچه کې د ژمي خوب کوي خو په جنوري کې هم بشپړ ودې ته رسېدلي په اوبو کې ليدل شوي. د ډول د غړو شمېر يې د غوييزو د ځړ له امله، د بندونو د جوړوني له امله، د لندو ځمکو د ويجاړوني له امله کم شوی. له دې پرته سيمو ته د راکون د خپرېدو له امله او د سوداګرۍ لپاره د نيونې له امله هم کم شوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ساینسي ډلبندي

ډومين	يوکاريوټا
پاچايي	ژوي
فایلم	کورډاټا
کلاس	دوه ژواکي
ډله	يوروډېلا
کورنۍ	سالامانډرېډای
فرعي کورنۍ	پلورو ډېليني
نسل	اوماتو تريتون

د سوېل کربښې يا کړۍ لرونکی تريتون
Southern banded newt

د ارمنستان په لوري ولايت کې، عراق، اردن، اسرايل، لبنان او سوريه کې پيدا کيږي. د ډول علمي نوم يې (Ommatotriton vittatus) دی. دوه فرعي ډولونه لري يو يې (O. v. vittatus) په ترکيه، اسرايل او سوريه کې پيدا کيږي او بل يې (O. v. ciliensis) يوازې په ترکيه کې دی. ښځه يې له نر کمه اندازه وړه وي. د ګرمو سيمو د ځنګلونو او څرځيانو د اوبو په مختلف ډوله تنو کې ژوند کوي. په داسې اوبو کې ژوند خوښوي چې تېزابيت يې له ۷.۵ تر ۸ پورې او تودوخه يې له ۸.۷ تر ۱۴ درجو پورې وي .

د پسرلي له پيل څخه د اوړي پيل پورې د مثل توليد کوي. د مثل د توليد پرمهال کمو ژورو ورو بهېدونکو اوبو ته ځي. که چېرې اوبو کې واښه او بوټي نه وي نو بيا اوبو کې تيرې يا لرګي لټوي تر څو خپلې هګۍ پکې واچوي. په دې مودې کې يې نر د ښځې د جذب کولو لپاره په ملا کې تاج ته ورته ورکوي او روښانه رنګ پيدا کوي. نر يې د مثل د توليد لپاره سيمه ټاکي او خپلې ټاکلې سيمه کې په

(c) ketabton.com: The Digital Library

بل نر برید کوي. ښځه یې د مختلفو نرانو سپرم په خپل مقعد کې مني. د هګیو القاح یې داخل کې ترسره کیږي.

سایسنسي ډلبندي

ډومین	یوکاریوټا
پاچایي	ژوي
فایلم	کورډاټا
کلاس	دوه ژواکي
ډله	یوروډېلا
کورنۍ	سالامانډرېډای
فرعي کورنۍ	پلورو ډېلیني
نسل	اوماتو تریتون

(c) ketabton.com: The Digital Library

پاکي تریتون، پاشي تریتون یا پاچي تریتون Pachytriton

د تریتون نسل دی. د چین په سوېل ختیځ کې پیدا کیږي. ټول لس ډولونه پکې شامل دي. پایډل ته ورته لکۍ لرونکی تریتون او چینایي تریتون نوموونه هم ورته اخلي.

ساینسي ډلبندي

ډومین	یوکاریوټا
پاچایي	ژوي
فایلم	کورډاټا
کلاس	دوه ژواکي
ډله	یوروډېلا
کورنۍ	سالاماندرېډای
فرعي کورنۍ	پلورو ډېلیني
نسل	پاکي تریتون، پاشي تریتون یا پاچي تریتون

سیمه	سیاینسي نوم	انځور
د چین ګوانګډونګ	*'Pachytriton airobranchiatus*	
د چین هیونان، جیانګسي، ګوانګډونګ	*Pachytriton archospotus*	
د چین سوېل	*Pachytriton brevipes*	
د چین ګوانګډونګ	*Pachytriton changi*	
د چین د هینان په سوېل کې	*Pachytriton feii*	
جېجیانګ	*Pachytriton granulosus*	
د چین ګوانګسي، هیونان، ګوانګډونګ او ګویجو ولایتونه	*Pachytriton inexpectatus*	
د چین ګوانګسي	*Pachytriton moi*	
د چین په سوېل کې هیونان او ګوانګسي	*Pachytriton wuguanfui*	
د چین ګوانګډونګ او ګوانګسي	*Pachytriton xanthospilos*	

(c) ketabton.com: The Digital Library

عام نوم نه لري او په علمي نوم پېژندل کيږي .
Pachytriton archospotus
په پاکي تريتون نسل کې د تريتون ډول دی. د چين په سوېل کې پيدا کيږي.

عام نوم نه لري او په خپل علمي نوم پېژندل کيږي .
Pachytriton changi
په پاکي تريتون نسل کې د تريتون يو ډول دی. د چين په ګوانګډونګ کې پيدا کيږي.

عام نوم نه لري او په خپل علمي نوم پېژندل کيږي .
Pachytriton feii
په پاکي تريتون نسل کې د تريتون يو ډول دی. د چين د هېنان په سوېل ختيځ کې او د انهوي په هوانګشن غرونو کې پيدا کيږي.

عام نوم نه لري او په خپل علمي نوم پېژندل کيږي .
Pachytriton granulosus
په پاکي تريتون نسل کې د تريتون يو ډول دی. د چين په ژېژيانګ غرونو کې پيدا کيږي.

عام نوم نه لري او په خپل علمي نوم پېژندل کيږي .
Pachytriton inexpectatus
په پاکي تريتون نسل کې د تريتون ډول دی. د چين په سوېل کې په ګوېجو، هيونان، ګوانګډونګ او ګوانګسي ولايتونو کې پيدا کيږي. ډېری خلک يې د کورني ژوي په توګه ساتي او له همدې امله سوداګريز ارزښت لري .

د ګوتو تر منځ يې وړه کمه څرګنده پرده موجوده وي. په ګېډه کې يې سور رنګه نارنجي نښانونه موجود وي. د غرونو په ويالو کې ژوند کوي. د شپې لخوا فعاليت کوي او د اوبو په حشرو ځان تغذيه کوي. د مثل توليد د اوړي په پيل کې کوي.

عام نوم نه لري او په خپل علمي نوم پېژندل کيږي .
Pachytriton xanthospilos
په پاکي تريتون نسل کې د تريتون ډول دی. د چين په سوېل کې په ګوانګډونګ او ګوانګسي ولايتونو کې پيدا کيږي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

عام نوم نه لري او په خپل علمي نوم پېژندل کيږي .
Pachytriton moi
په پاکي تريتون نسل کې د تريتون ډول دی. اصلي ځای يې د چين په سوېل کې ګوانګسي ولايت دی .

عام نوم نه لري او په خپل علمي نوم پېژندل کيږي .
Pachytriton wuguanfui
په پاکي تريتون نسل کې د تريتون ډول دی. د چين په هيونان او ګوانګسي ولايتونو کې پيدا کيږي.

خالداره پايډل ته ورته لکۍ لرونکی تريتون
Spotted paddle-tail newt

د ډول علمي نوم يې (Pachytriton brevipes) دی. د چين په سوېل ختيځ کې دوه ژواکی تريتون دی. ساينسي نوم يې په ۱۸۷۶ کې ايښودل شوی. بې خالو پايډل ته ورته لکۍ لرونکي تريتون ته ورته والی لري. په لښتيو کې ژوند کوي او په خپله لکۍ لامبو وهي .

بې څوکې پخ بدن لري. د نرم پوستکي لرونکي، اوبو کې ژوند کوونکي دي. غټ هوار شوي پلن سرونه لري. د دواړو پوستکي او سږو په ذريعه سا اخلي. د ملا رنګ يې له تېز نسواري تر چاکلېټ ته ورته پورې رنګ کې وي، په دې رنګ کې خالونه لري. د ګېډې رنګ يې له روښانه نسواري تر تور پورې امکان لري. د مثل توليد کوونکی نر يې ممکن په لکۍ کې نيله رنګ ته ورته روښانه رنګ پيدا کړي .

نران يې خپله سيمه ټاکي او خپلو سيمو کې په نورو بريد کوي. ښځې يې ډېر کم وخت بريد کوونکی چلند لري. په وړو کبانو، چونجيانو او حشرو ځان تغذيه کوي. په پاکو، رڼو او په اکسيجن غني اوبو کې ژوند کوي. اوس وخت کې يې شمېر د اوبو د ککړتيا له امله کم شوی. که چېرې يو په بل بريد وکړي او کمزوری يې له بريد سره مقاومت ونشي کړای نو موقتا له اوبو بهر تګ کوي.

ساينسي ډلبندي

ډومين	يوکاريوټا
پاچايي	ژوي
فايلم	کورډاټا
کلاس	دوه ژواکي
ډله	يوروډېلا
کورنۍ	سالاماندرېډای
فرعي کورنۍ	پلورو ډېليني
نسل	پاکي تريتون، پاشي تريتون يا پاچي تريتون

(c) ketabton.com: The Digital Library

پارامېزو تریتون
Paramesotriton

عام نوم يې زخې لرونکی تریتون دی، د اسیایي زخې لرونکي تریتون په نوم هم یادیږي. د تریتون نسل دی. څوارلس ډولونه پکې شامل دي. په شمالي ویتنام کې او د چین په سوېل او سوېل لوېدیځ کې پیدا کیږي. د ډېری ډولونو اصلي ځای يې چین دی. ځیني ډولونه يې د روانو اوبو په لښتیو کې او ځیني د ولاړو اوبو په ډنډونو کې ژوند کوي. ورسره نږدې تړاو لرونکی نسل لاوتریتون دی .

د ملا رنګ يې تېز نسواري وي. د پوستکي څرګوالی يې هر ډول کې توپیر لري له ډېر زیږ تر هوار پورې پوستکی لري. د هانګ کانګ زخې لرونکی تریتون يې زهري پوستکی او زهرجنې هګۍ لري.

ساینسي ډلبندي

ډومین	یوکاریوټا
پاچایي	ژوي
فایلم	کورډاټا
کلاس	دوه ژواکي
ډله	یوروډېلا
کورنۍ	سالاماندرېډای
فرعي کورنۍ	پلورو ډېلیني
نسل	پارا مېزو تریتون

د خالداره لکۍ زخې لرونکی تریتون
Spot-tailed warty newt

په پارامېزو تریتون نسل کې د تریتون ډول دی. د ډول ساینسي نوم يې Paramesotriton) caudopunctatus(دی. یوازې په مرکزي چین کې پیدا کیږي. د ژوند لپاره چاپېریال يې د معتدلو او نیمه معتدلو سیمو د ټیټو ځمکو لانده ځنګلونه او سیندونه دي. نر يې د ښځې پرتله اوږدوالي کې کمه اندازه لنډ وي.

ساینسي ډلبندي

ډومین	یوکاریوټا
پاچایي	ژوي
فایلم	کورډاټا
کلاس	دوه ژواکي
ډله	یوروډېلا
کورنۍ	سالاماندرېډای
فرعي کورنۍ	پلورو ډېلیني
نسل	پارا مېزو تریتون

(c) ketabton.com: The Digital Library

چینایي زخې لرونکی تریتون

Chinese warty newt

په پارامېزوتریتون نسل کې د تریتون ډول دی. د ډول ساینسي نوم یې Paramesotriton) chinensis(دی. د چین په چونګ کینګ، هیونان، انهوي، ژېژیانګ، فوجیان، ګوانګډونګ او ګوانګسي ولایتونو کې پیدا کیږي. په مرکزي چین کې هم شته دي. د ژوند لپاره چاپېریال یې د معتدلو او نیمه معتدلو سیمو د ټیټو ځمکو لانده ځنګلونه او سیندونه دي. همداسې په داسې ډنډونو کې هم شته وي کوم چې ګڼ واښه لري. نر له ښځې کمه اندازه لنډ وي. د ګړو شمېر یې د طبیعي چاپېریال د ویجاړوني له امله کم شوی.

ساینسي ډلبندي

ډومین	یوکاریوټا
پاچایي	ژوي
فایلم	کورډاټا
کلاس	دوه ژواکي
ډله	یوروډېلا
کورنۍ	سالاماندرېډای
فرعي کورنۍ	پلورو ډېلیني
نسل	پارا مېزو تریتون

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټام ډاو سالاماندر
Tam Dao salamander

په پارامېزوترېټون نسل کې د ترېټون یو ډول دی. د ویتنام سالاماندر په نوم هم یادیږي. د ډول ساینسي نوم یې (Paramesotriton deloustali) دی. د ژوند لپاره چاپېریال یې د معتدلو او نیمه معتدلو سیمو د ټیټو ځمکو لانده ځنګلونه او سیندونه دي. د ډول د غړو شمېر یې د غېرې قانوني ښکار له امله او د طبیعي چاپېریال د ویجاړونې له امله کم شوی.

ساینسي ډلبندي

ډومین	یوکاریوټا
پاچايي	ژوي
فایلم	کورډاټا
کلاس	دوه ژواکي
ډله	یوروډېلا
کورنۍ	سالاماندرېډای
فرعي کورنۍ	پلورو ډېلیني
نسل	پارا مېزو ترېټون

(c) ketabton.com: The Digital Library

وانګاو زخې لرونکی تریتون

Wanggao warty newt

په پارامېزوتریتون نسل کې د تریتون ډول دی. د ډول ساینسي نوم یې (Paramesotriton fuzhongensis)دی. د چین د ګوانګسي ولایت په شمال ختیځ کې پیدا کېږي. د ټیټو ځمکو په وښنو پوښلو سیلابي ډنډونو کې ژوند کوي، د یادو سیمو په سیندونو او ویالو کې هم شته وي. همداسې د معتدلو او نیمه معتدلو سیمو د ټیټو ځمکو په لندو ځنګلونو کې هم پیدا کېږي.

ساینسي ډلبندي

ډومین	یوکاریوټا
پاچايي	ژوي
فایلم	کورډاټا
کلاس	دوه ژواکي
ډله	یوروډېلا
کورنۍ	سالاماندرېډای
فرعي کورنۍ	پلورو ډېلیني
نسل	پارا مېزو تریتون

د ګوانګسي زخې لرونکی تریتون

Guangxi warty newt

په پارامېزوتریتون نسل کې د تریتون یو ډول دی. د ډول علمي نوم یې (Paramesotriton guangxiensis)دی. د چین په ګوانګسي ولایت کې پیدا کېږي. د ژوند لپاره چاپېریال یې د معتدلو او نیمه معتدلو سیمو د ټیټو ځمکو لانده ځنګلونه او سیندونه دي. د ډول د غړو شمېر یې د طبیعي چاپېریال د ویجاړوني له امله کم شوی.

ساینسي ډلبندي

ډومین	یوکاریوټا
پاچايي	ژوي
فایلم	کورډاټا
کلاس	دوه ژواکي
ډله	یوروډېلا
کورنۍ	سالاماندرېډای
فرعي کورنۍ	پلورو ډېلیني
نسل	پارا مېزو تریتون

(c) ketabton.com: The Digital Library

د هانګ کانګ زخې لرونکی تریتون
Hong Kong warty newt

د هانګ کانګ تریتون نوم هم ورته اخلي. په پارامېزو تریتون نسل کې د تریتون ډول دی. په هانګ کانګ کې پیدا کیږي. د ډول ساینسي نوم یې (Paramesotriton hongkongensis) دی. د چین د ګوانګډونګ ولایت له سمندر غاړو سره نږدې سیمو کې هم پیدا کیږي.

که چېرې وګواښل شي نو ځان رغړوي او خپله ګېډه کې په روښانه نارنجي رنګ د زهرجنتوب پیغام لیږي او سملاسي یې بدن زهر ترشح کوي. نر یې د مثل د تولید پر مهال لکۍ کې روښانه نیله رنګ پیدا کوي. هګۍ په یو ځایي نه اچوي بلکې هره هګۍ له اچولو پس په اوبو کې په پاڼو پسې نښلوي. قانون یې ساتنه کوي او په هانګ کې یې نیول، لرل، ښکار کول جرم ګڼل کیږي .

په هانګ کانګ کې یوازینی پیدا کېدونکی یوروډېلا ژوی دی. ځینې مسلکي کسان یې د چینایي زخې لرونکي تریتون فرعي ډول ګڼي خو دواړه د ژوند لپاره مختلف ډول چاپېریال کې ژوند کوي، فزیکي ځانګړنې یې هم توپیر سره لري، د ژوند سیمې یې هم سره جلا دي او له همدې امله یې ځینې مسلکي کسان له فرعي ډول سره توافق نه کوي .

له روښانه تر تېز نسواري پورې رنګ کې وي. ګېډه کې نارنجي خالونه لري. د نارنجي رنګ جوړښت یې د انسان د ګوتو نښانونو ته ورته والی لري. سر یې مثلث ته ورته شکل کې وي. د څلورواړو پښو اوږدوالی یې سره برابر وي. د منګولو د ګوتو ترمنځ پرده نه لري. لکه د تریتون د نورو ډولونو په څېر د غاړې څنګونو کې برانشونه لري او کله یې چې بدن بدلون ترسره کړي برانشونه یې ورکیږي.

ساینسي ډلبندي

ډومین	یوکاریوټا
پاچایي	ژوي
فایلم	کورډاټا
کلاس	دوه ژواکي
ډله	یوروډېلا
کورنۍ	سالامانډرېډای
فرعي کورنۍ	پلورو ډېلیني
نسل	پارا مېزو تریتون

(c) ketabton.com: The Digital Library

پایډل ته ورته لکۍ لرونکی بې خالو تریتون

په سیمه کې په مختلفو عامو نومونو یادیږي : لکه د انترشتاین تریتون، پڅ بې څوکې بې خالو تریتون، بې خالو هوار زخې لرونکی تریتون، د ژاو ابرمي هوار زخې لرونکی تریتون، پایډل ته ورته لکۍ لرونکی تریتون. د ډول ساینسي نوم یې (Paramesotriton labiatus) دی .

هواره پراخه شوې تنه او پایډل ته ورته لکۍ لري. رنګ یې له روښانه نسواري، تېز نسواري تر تور پورې وي. ګېډه کې یې د نارنجي رنګ کرښې یا خالونه موجود وي. پوستکی یې ډېر نرم او ترشح کوونکی وي. لنډې پښې لري. د بوي او لید په زریعه خواړه پیدا کوي. په کوم چاپېریال کې چې ژوند کوي هلته یې خواړه ډېر کم پیدا کیږي او له همدې امله تر څو اونیو پورې بې خوړو ژوند تېروي خو که چېرې بند ځای کې وساتل شي باید په دومداره توګه تغذیه شي. په وحشي چاپېریال کې یې عمر تر اوسه نه دی مالوم خو په بند ساتل شوي ځای کې تر ۲۰ کالو پورې ژوند کولای شي .

د بل تریتون د پام جلبول د لکۍ په خوځښت کوي. برید کوونکی چلند لري او که چېرې بل کوچنی تریتون پیدا کړي سملاسي یې خوري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ساينسي ډلبندي

ډومين	يوکاريوټا
پاچايي	ژوي
فايلم	کورډاټا
کلاس	دوه ژواکي
ډله	يوروډېلا
کورنۍ	سالامانډرېډاى
فرعي کورنۍ	پلورو ډېليني
نسل	پارا مېزو ټريتون

عام نوم نه لري او په خپل ساينسي نوم پېژندل کيږي
Paramesotriton longliensis
په پارامېزوټريتون نسل کې د ټريتون يو ډول دى. اصلي ځاى يې د چين سوېل دى.

عام نوم نه لري او په خپل ساينسي نوم پېژندل کيږي
Paramesotriton zhijinensis
په پارامېزوټريتون نسل کې د ټريتون يو ډول دى. د چين په سوېل لوېديځ کې پيدا کيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یو نو زخي لرونکی تریتون

Yunwu warty newt

مخکې یې عام نوم نه لره او په خپل ساینسي نوم پېژندل کېده خو اوسمهال پرې یو نو زخي لرونکی تریتون نوم ایښودل شوی. یو نو په چین کې د غرونو نوم دی. د ډول ساینسي نوم یې (Paramesotriton yunwuensis)دی. د چین په سوېل کې د ګوانګډونګ ولایت په یو نو غرونو کې پیدا کیږي.

عام نوم نه لري او په خپل ساینسي نوم پېژندل کیږي.

Paramesotriton maolanensis

په پارامېزو تریتون نسل کې د تریتون یو ډول دی. د نسل تر ټولو نورو غړو زیات اوږد دی او اوږدوالی یې تر ۲۱ سانتي متره پورې رسیږي. د چین په ګویجو ولایت کې پیدا کیږي. د مطالعې لپاره نیول شوی ډول یې په ژور تالاب کې موندل شوی خو ممکن د ځمکې د تل په اوبو کې هم شته وي. سترګې د انځور جوړونکې نه دي. نرم پوستکی لري. د ملا رنګ یې تور نسواري وي. ګېډه یې نارنجي خالونه لري.

ساینسي ډلبندي

ډومین	یوکاریوټا
پاچایي	ژوي
فایلم	کورډاټا
کلاس	دوه ژواکي
ډله	یوروډېلا
کورنۍ	سالاماندرېډای
فرعي کورنۍ	پلورو ډېلیني
نسل	پارا مېزو تریتون

تیلوتوتریتون

Tylototriton

د ټولو ډولونو لپاره یې عام نوم کروکوډایل تریتون (crocodile newts) نوم کاریږي او د نسل ساینسي نوم یې تیلوتوتریتون دی. د موږې لرونکي تریتون (knobby newts) په نامه هم یادیږي (د پوستکي سطحه یې هواره نه ده نو ځکه موږې لرونکی تریتون نوم ورته اخلي). تر اوسه یې ۳۶ ډولونه پېژندل شوي. د هند له شمال ختیځ نیولې تر برما، شمالي تایلنډ، لاوس، ویتنام او د چین تر سوېل پورې سیمه کې پیدا کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ساينسي ډلبندي

ډومين	يوکاريوټا
پاچايي	ژوي
فايلم	کورډاټا
کلاس	دوه ژواکي
ډله	يوروډېلا
کورنۍ	سالاماندرېډای
فرعي کورنۍ	پلورو ډېليني
نسل	تيلوتوتريتون

د زاويه اي سر لرونکی تريتون
Angular-headed newt
د زاويه اي سر لرونکي کروکوډايل تريتون په نوم هم يادېږي. د ډول ساينسي نوم يې (Tylototriton anguliceps)دی. په تايلنډ، لاوس او ويتنام کې پيدا کيږي او ممکن د چين په سوېل او د برما په لوېديځ کې هم شته وي. په لاوس کې د تريتون له څلورو ډولونو يو دی. د بدن د رنګ له امله يې په اسانۍ له نورو ډولونو سره توپير کېدای شي .

د تيلوتو تريتون نسل ډولونه يوازې په اسيايي هېوادونو کې پيدا کيږي. مرکز يې ويتنام، لاوس او تايلنډ دی. تر ډېره د پراخو پاڼو په ځنګلونو کې وي. د ډبرو لاندې، د وروست شوي لرګي لاندې او

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوبو کې وي. لوند او ګڼ شين ځنګل کې پنا ځايونه خوښوي. په اوبو کې د ژوند پړاو په سيندونو او لښتيو کې تېروي. په سيمه کې د کال په اوړدو کې ډېر بارانونه کيږي او د ياد تريتون لپاره د ژوند مناسب چاپېريال رامنځته کولو کې مرسته کوي .

بدن يې تور نسواري او نارنجي رنګه زېړ وي. د مخکې لور منګولې يې څلور او د وروسته لور منګولو کې يې پنځه ګوتې وي. نر يې په تنه کې له ښځې کوچنی وي خو د بدن غړي يې بيا د ښځې په پرتله ځواکمن او څورب وي. د نر په پرتله يې د ښځې پوز اوږد وي.

ساينسي ډلبندي

ډومين	يوکاريوټا
پاچايي	ژوي
فايلم	کورډاټا
کلاس	دوه ژواکي
ډله	يوروډېلا
کورنۍ	سالاماندرېډای
فرعي کورنۍ	پلورو ډېليني
نسل	تيلوتوتريتون

(c) ketabton.com: The Digital Library

تور مورې لرونکی تریتون

Black knobby newt

د ډول ساینسي نوم يې (Tylototriton asperrimus) دی. په چين او وېتنام کې پيدا کيږي. د معتدلو او نيمه معتدلو سيمو، د ټيټو ځمکو په لندو ځنګلونو کې پيدا کيږي. د غرنيو سيمو د ځنګلونو په اوبو کې د ژوند يوه برخه تېروي. د بې کچې زياتې ځنګل وهنې له امله يې د ژوند لپاره چاپېريال ويجاړ شوی او دې چارې يې د نسل د غړو شمېر کم کړی. د تنې او لکۍ اوږدوالی يې له ۱۲ تر ۱۵ سانتي متره پورې رسيږي.

ساینسي ډلبندي

ډومين	يوکاريوټا
پاچايي	ژوي
فايلم	کورډاټا
کلاس	دوه ژواکي
ډله	يوروډېلا
کورنۍ	سالاماندرېډای
فرعي کورنۍ	پلورو ډېليني
نسل	تيلوتوتريتون

(c) ketabton.com: The Digital Library

د هېنان موړې لړونکی تریتون

Hainan knobby newt

د ډول ساینسي نوم يې (Tylototriton hainanensis) دی. په تیلوتوتریتون نسل کې د تریتون یو ډول دی. د چین په هېنان ټاپو کې پیدا کیږي. سره له دې چې د ژوند لپاره چاپېریال يې طبیعي ساتل شوې سیمه ده د انسانانو لخوا د کرنې لپاره د ځنګلونو وهلو او سېلانیانو يې د نسل د غړو کمېدو کې ونډه اخیستې. په وچه کې د غرنیو سوري لړونکو ځنګلونو د ونو د ریښو په سمڅو کې او د رژېدلو پاڼو لاندې ژوند کوي، د مثل تولید په اوبو کې کوي او موده يې د مې په میاشت کې وي. ښځه يې په تنه کې تر نر غټه وي.

ساینسي ډلبندي

ډومین	یوکاریوټا
پاچايي	ژوي
فایلم	کورډاټا
کلاس	دوه ژواکي
ډله	یوروډېلا
کورنۍ	سالاماندرېدای
فرعي کورنۍ	پلورو ډېليني
نسل	تیلوتوتریتون

عام نوم نه لري او په خپل ساینسي نوم پېژندل کیږي .

Tylototriton himalayanus

په تیلوتو تریتون نسل کې د تریتون یو ډول دی. د هند نیپال او بوتان په ځینو سیمو کې پیدا کیږي. په هند کې د تریتون له دوه ډولونو یو دی. ښځه يې په تنه کې له نرڅخه اوږده وي. سر يې بې ځوکې او هګۍ ته ورته والی لري. په ملا کې ۱۶ زخو ته ورته موړې لري. د ملا رنګ يې له روښانه تر تېز نسواري پورې وي، د ګېډې رنګ يې کریمي رنګه وي.
د معتدلو سیمو په ځنګلونو کې د وریجو پټیو او ډنډونو سره نږدې پیدا کیږي. په اپرېل او مارچ کې د مثل تولید کوي. د کال لویه برخه په وچه کې تېروي او د ډېرو، بوټو او ستو لاندې پټیږي.

ساینسي ډلبندي

ډومین	یوکاریوټا
پاچايي	ژوي
فایلم	کورډاټا
کلاس	دوه ژواکي
ډله	یوروډېلا
کورنۍ	سالاماندرېدای
فرعي کورنۍ	پلورو ډېليني
نسل	تیلوتوتریتون

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سرې لکۍ موړې لرونکی تریتون
Red-tailed knobby newt
د کوېچاو کروکوډایل تریتون په نوم هم پېژندل کیږي. ساینسي نوم یې (Tylototriton
kweichowensis) دی. د چین د ګوېجو ولایت پخوانۍ املا کوېچاو ده له کوم چې د یاد تریتون دوېم نوم اخیستل شوی.له امپراتور تریتون او د هیمالیا له تریتون سره نږدې تړاو لري .

ښځه یې په تنه کې له نر غټه وي. په ورو بهېدونکو لښتیو او ډنډونو کې د کال یوه برخه تېروي او همداسې په وچه کې د ژوند پړاو د غونډیو په هغو پېچومیو کې تېروي چېرې چې لانده واښه زیات وي. اوبو ته یوازې د مثل د تولید پرمهال تګ کوي او د مثل د تولید موده یې د مې له پیل د جولای تر پیل پورې وي، تر ډېره د سیمې له موسمي بارانونو سره مل وي .

خواړه یې چونجیان، حشرې، لاروای ژوي او نور واړه د تریتون ډولونه دي. د چونګښو واړه بچیان هم خوري. ځینې خلک یې د کورني ژوي په توګه کورونو کې ساتي. که چېرې کور کې ساتل شوي وي نو د درې غړو لپاره له ۱۵ تر ۲۰ ګېلنو پورې اوبو ته اړتیا لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ساینسي ډلبندي

ډومین	یوکاریوټا
پاچايي	ژوي
فایلم	کورډاټا
کلاس	دوه ژواکي
ډله	یوروډېلا
کورنۍ	سالامانډرېډای
فرعي کورنۍ	پلورو ډېلیني
نسل	تیلوتوتریتون

ایوانګن کروکوډایل تریتون

Ywangan crocodile newt

د ډول ساینسي نوم يې (Tylototriton ngarsuensis) دی. په تیلوتوتریتون نسل کې د تریتون یو ډول دی. اصلي ځای يې د برما اېوانګن سیمه ده. لنډ شوی سر، څورب بدن لري. د مثل تولید يې د نورو ډولونو په پرتله د کال پای لور کې وي. لکه د اسیا د تریتون د نورو ډلونو په څېر يې د نسل د غړو شمېر د درملو جوړولو لپاره د نیوني له امله کم شوی، همداسې د کورني ژوي په توګه د ساتنې لپاره هم نیول کیږي.

ساینسي ډلبندي

ډومین	یوکاریوټا
پاچايي	ژوي
فایلم	کورډاټا
کلاس	دوه ژواکي
ډله	یوروډېلا
کورنۍ	سالامانډرېډای
فرعي کورنۍ	پلورو ډېلیني
نسل	تیلوتوتریتون

(c) ketabton.com: The Digital Library

امپراتور تریتون

Emperor newt

د ماندرین تریتون، ماندرین سلامېنډر په نومونو هم یادیږي. د ډول ساینسي نوم یې (Tylototriton shanjing)دی. بې کچې زیات زهرجن تریتون دی. د چین په سوېل کې پیدا کیږي. تر ۲۰ سانتي متره پورې اوږدوالی لري. نارنجي سر لري او له سر یې د ملا په منځ کې د لکۍ لور ته نارنجي کرښه غزېدلې. د نارنجي کرښې په اوږدو کې یو بل لور ته نارنجي زخې لري. ټوله لکۍ او ټولې پښې یې هم نارنجي وي. په هر غړي کې یې د نارنجي رنګ روښانوالی او خیره والی توپیر لري .

د ورځې لخوا یې ښکاري ژوي د روښانه رنګ له امله په اسانۍ لیدلی شي خو د ورځې تر ډېره ارام کوي او د شپې لخوا فعال وي. همداسې په ملا کې یې نارنجي زخې زهرجن مرغړې دي او که چېرې له ګواښ سره مخ شي یاد مرغړي زهر ترشح کوي. یوازې یو غړی یې تر ۷۵۰۰ پورې مږې په خپلو زهرو وژلی شي خو په انسان یې زهر اغیز نه کوي. په ډنډونو او ورو روانو اوبو کې د مثل تولید کوي. خواړه یې چونجیان او ځیني حشرې دي. د کورنۍ ژوي په توګه هم کورونو کې ساتل کیږي.

ساینسي ډلبندي

ډومین	یوکاریوټا
پاچایي	ژوي
فایلم	کورډاټا
کلاس	دوه ژواکي
ډله	یوروډېلا
کورنۍ	سالاماندرېډای
فرعي کورنۍ	پلورو ډېلیني
نسل	تیلوتوتریتون

(c) ketabton.com: The Digital Library

چیانګ مي کروکوډایل تریتون

Chiang Mai crocodile newt

د ډول ساینسي نوم يې (Tylototriton uyenoi) دی. د تایلنډ په چیانګ مي ولایت کې پیدا کیږي. مخکې د امپراتور تریتون غړي ګڼل کېدل خو اوسمهال جلا ډول ګڼل کیږي. د ساینسي نوم دوېمه کلیمه يې د دوه ژواکو د مطالعه کوونکي (Shun-ichi Ueno) له نوم اخیستل شوې. بدن يې تور رنګه نسواري او نارنجي رنګ کې وي. په ملا کې زخې لري. په حلزون او مختلف ډوله جوړه پښيو ځان تغذیه کوي. له مي تر جولای پورې د مثل تولید کوي.

د زیګلر کروکوډایل تریتون

Ziegler's crocodile newt

د زیګلر موږې لرونکي تریتون په نوم هم یادیږي. د ډول ساینسي نوم يې (Tylototriton ziegleri) دی. د وېتنام په شمال کې پیدا کیږي. ممکن د چین په سوېل کې هم شته وي. د جنتیکي مالوماتو له مخې له تور موږې لرونکي تریتون سره تړاو لري. عام نوم او د ډول د ساینسي نوم دوېمه کلیمه يې د جرمني د دوه ژواکو مطالعه کوونکي (Thomas Ziegler) له نوم اخیستل شوې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وېنکسين موږې لرونکی تريتون

Wenxian knobby newt

وېنکسين د چين په هېنان ولايت کې سيمه ده. يادې سيمه ته د وېن نوم هم اخلي. د ډول ساينسي نوم يې (Tylototriton wenxianensis) دی. د ملا رنګ يې تور او د ګېډې رنګ يې تور رنګه نسواري وي. د ګوتو سرونه او د لکی لاندې برخه يې نارنجي رنګ لري. د وېن په ځنګلونو کې پيدا کيږي. د مثل د توليد لپاره ډنډونو ته ځي. خپلې هګۍ په وچه کې يا د وچې او اوبو ترمنځ اچوي. لاروای بچيان يې په اوبو کې وده کوي. د ځنګل وهنې او فارمونو له امله يې د ژوند چاپېريال له ګواښ سره مخ دی او يادې چارې يې د ډول د غړو شمېر کم کړی.

ساينسي ډلبندي

ډومين	يوکاريوټا
پاچايي	ژوي
فايلم	کورډاټا
کلاس	دوه ژواکي
ډله	يوروډېلا
کورنۍ	سالاماندرېډای
فرعي کورنۍ	پلورو ډېليني
نسل	تيلوتوتريتون

(c) ketabton.com: The Digital Library

وېتنامی کروکوډایل تریتون
Vietnamese crocodile newt
د وېتنامي موړې لرونکي تریتون په نوم هم یادیږي. د ډول ساینسي نوم یې (Tylototriton vietnamensis)دی. د بامبو بانس له ځنګلونو سره پیدا کیږي. ممکن چین او لاوس کې هم شته وي. د مالیکولي او جنتیکي مالوماتو له مخې د چین د هېنان موړې لرونکي تریتون سره نږدې تړاو لري. تر ۱۲ سانتي متره پورې اوږدوالی لري.

تیانان کروکوډایل تریتون
Tiannan crocodile newt
د ډول ساینسي نوم یې (Tylototriton yangi) دی. په تیلوتو تریتون نسل کې د تریتون یو ډول دی. د چین د سوېل په یونان ولایت کې پیدا کیږي.

عام نوم نه لري او په خپل ساینسي نوم پېژندل کیږي .
Tylototriton shanorum
په تیلوتو تریتون نسل کې د تریتون یو ډول دی. د برما په شان ایالت کې پیدا کیږي.

تالیانګ موړې لرونکی تریتون
Taliang knobby newt
د ډول ساینسي نوم یې (Tylototriton taliangensis) دی. په تیلوتو تریتون نسل کې د تریتون یو ډول دی. د چین په سوېل لوېدیځ کې پیدا کیږي. په ګڼو شنو لرونکو د درو په ځنګلونو کې ژوند کوي. د شولو پټیو او ډنډونو کې د مثل تولید کوي.

د نوک لېن کروکوډایل تریتون
Ngoc Linh crocodile newt
د ډول ساینسي نومی (Tylototriton ngoclinhensis) دی. د مرکزي وېتنام په لوړو سیمو کې پیدا کیږي. په لمړي ځل په ۲۰۱۸ کې موندل شوی او په ۲۰۲۳ کال کې د تریتون د ډول په توګه تشریح شوی. د ژوند لپاره چاپېریال یې په ډېره کوچنۍ سیمه کې دی او له همدې یې د غړو شمېر د کمېدو له ګواښ سره مخ دی. د نوک لېن غرونو د اوبو له تنو سره نږدې په غرنیو ځنګلونو کې ژوند کوي. د بدن رنګ یې نارنجي او تور ته ورته نسواري وي.

د لاوس موړې لرونکی تریتون
Laos knobby newt
د سوېل کروکوډایل تریتون، خاموان کروکوډایل تریتون نومونه هم ورته اخلي. د ډول ساینسي نوم یې (Tylototriton notialis) دی. د مرکزي لاوس په خاموان ولایت کې پیدا کیږي. کوم چې وېتنام

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې پيدا دي مخکې د همدې ډول غړي ګڼل کېدل خو اوسمهال جلا ډول ګڼل کيږي او د ډول ساينسي نوم يې (Tylototriton thaiorum) ايښودل شوی. د موړې لرونکو تريتون ډولونو کې د جنتيکي مالوماتو له مخې له تور موړې لرونکي تريتون سره تړاو لري. اوږدوالی يې له ۱۱ تر ۱۴ سانتي متره پورې رسيږي.

عام نوم نه لري او په خپل ساينسي نوم پيژندل کيږي .

Tylototriton panhai

په تيلوتو تريتون نسل کې د تريتون يو ډول دی. په تايلنډ او لاوس کې پيدا کيږي. تر ۲۰۱۳ کال پورې د امپراتور تريتون د ډول غړي ګڼل کېدل خو اوسمهال د جلا ډول په توګه ډلبندي شوي. د ساينسي نوم دوېمه کليمه (panhai) يې د تايلنډ بيولوجي پوه (Somsak Panha) له نوم اخيستل شوی.

عام نوم نه لري او په خپل ساينسي نوم يادېږي.

Tylototriton broadoridgus

د تريتون يو ډول دی او د چين د هيونان ولايت په غرونو کې پيدا کيږي.

عام نوم نه لري او په خپل ساينسي نوم يادېږي.

Tylototriton dabienicus

د تريتون يو ډول دی، په مرکزي چين کې پيدا کيږي. مخکې د وينکس موړې لرونکي تريتون فرعي ډول ګڼل کېده.

عام نوم نه لري او په خپل ساينسي نوم پيژندل کيږي.

Tylototriton pseudoverrucosus

په تيلوتوتريتون نسل کې د تريتون يو ډول دی. د چين په سوېل کې پيدا کيږي.

د هېماليا تريتون

Himalayan newt

سور موړې لرونکی تريتون نوم هم ورته اخيستل کيږي. د ډول ساينسي نوم يې (Tylototriton verrucosus)دی. په سوېل ختيځې اسيا کې پيدا کيږي. تر ۲۰ سانتي متره پورې اوږدوالی لري. خواړه يې لړمان، چونجيان، غنې او حلزون دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ساینسي ډلبندي

ډومين	يوکاريوټا
پاچايي	ژوي
فايلم	کورډاټا
کلاس	دوه ژواکي
ډله	يوروډېلا
کورنۍ	سالامانډرېډای
فرعي کورنۍ	پلورو ډېليني
نسل	تيلوتوتريتون

(c) ketabton.com: The Digital Library

پلوروډېلز

Pleurodeles

د تريتون نسل دی. درې ډولونه پکې شامل دي. غړو ته يې عامه ژبه کې پوښتۍ لرونکي تريتون نوم اخيستل کيږي. د ايبېرين ټاپوزمي تريتون يې تر ټولو عام دي او تر ډېره يې (ribbed newts) ساينسپوهان هم د مختلفو موخو لپاره کاروي خو په وحشي چاپېريال کې يې نسل ډېر کم شوی. نور دوه ډولونه يې په وحشي چاپېريال کې د ورکېدو له خطر سره مخ دي. د غړو د شمېر د کمېدو لاملونه .يې کرنه، ښار او ککړتيا ده

ساينسي ډلبندي

ډومين	يوکاريوټا
پاچايي	ژوي
فايلم	کورډاټا
کلاس	دوه ژواکي
ډله	يوروډېلا
کورنۍ	سالاماندرېډای
نسل	پلوروډېلز

ډولونه

سيمه	عام نوم	ساينسي نوم	انځور
الجزاير او تونس	د الجزاير پوښتۍ لرونکی تريتون	*Pleurodeles nebulosus*	
د الجزاير شمال ختيځ	اېډو پوښتۍ لرونکی تريتون	*Pleurodeles poireti*	
د ايبېرين ټاپوزمي مرکز او سوېل، مراکش	ايبېرين پوښتۍ لرونکی تريتون	*Pleurodeles waltl*	

(c) ketabton.com: The Digital Library

د الجزاير پوښتۍ لرونکی تريتون
Algerian ribbed newt
د ډول ساينسي نوم يې (Pleurodeles nebulosus) دی. په تونس او الجزاير کې پيدا کيږي. په ډنډونو او وړو سيندونو کې د کال يوه برخه تېروي. اوږدوالی يې تر ۲۳ سانتي متره پورې رسيږي. گرد شوی پوز، هوار سر، وړې سترگې لري. تنه يې پراخ شوی سور لري او د نر لکۍ يې د ښځې په پرتله اوږده وي. د ملا رنگ يې زيتونو ته ورته نسواري او د گېډې زېړ رنگه خړ وي. گېډه کې يې د تېز رنگ خاپونه موجود وي. د ملا پوستکی يې زيږوالی لري .

د الجزاير په شمال ختيځ کې او د تونس په لويديځ سيمه کې پيدا کيږي. د تازه اوبو په مختلف ډوله ډنډونو کې د مثل توليد کوي. تر ټولو لوی گواښ ورته د چاپېريال ککړتيا ده، دوېم گام کې په لويه کچه طبيعي چاپېريال د کرنې لپاره کارول او د ژوند لپاره يې چاپېريال د ښارويو په ځرولو ويجاړول دي .

مخکې يې د پوايرېټ تريتون سره توپير نه وو شوی خو په ۲۰۰۴ کال کې کارانزا او وېډ دا ومونده چې له ياد ډول سره توپير لري او د جلا ډول په توگه ډلبندي شول.

ساينسي ډلبندي

ډومين	يوکاريوټا
پاچايي	ژوي
فايلم	کورډاټا
کلاس	دوه ژواکي
ډله	يوروډېلا
کورنۍ	سالاماندرېډای
نسل	پلوروډېلز

(c) ketabton.com: The Digital Library

اېډو پوښتی لرونکی تریتون

Edough ribbed newt

د پوایرېټ تریتون نوم هم ورته اخلي. د ډول ساینسي نوم يې (Pleurodeles poireti) دی. په پلوروډېلز نسل کې د تریتون یو ډول دی. د الجزایر په شمال ختیځ کې، په اېډو غرونو کې پیدا کیږي. د تازه اوبو په سیندونو او ډنډونو کې ژوند کوي. مخکې د الجزایر پوښتی لرونکي تریتون ګڼل کېده خو وروسته ترې جلا شو.

ساینسي ډلبندي

ډومین	یوکاریوټا
پاچایي	ژوي
فایلم	کورډاټا
کلاس	دوه ژواکي
ډله	یوروډېلا
کورنۍ	سالاماندرېډای
نسل	پلوروډېلز

(c) ketabton.com: The Digital Library

ایبېرین پوښتۍ لرونکی تریتون

Iberian ribbed newt

هسپانوی پوښتۍ لرونکی تریتون نوم هم ورته اخلي. د ډول ساینسي نوم يې (Pleurodeles waltl دی. په ایبېرین ټاپوزمه او مراکش کې پیدا کیږي. د اروپا تر ټولو غټ تریتون ګڼل کیږي. د بوسکا تریتون ته هم ایبېرین تریتون نوم اخلي خو دواړه یو ډول نه دی. په څنګونو کې يې پوښتۍ د دفاع د میکانېزم په توګه کار کوي خو انسان ته پرې کوم زیان نشي اړولی. د بدن په سطحه کې د زهرو ترشح کوونکي مرغړې لري. په وحشي چاپېریال کې يې اوږدوالی تر ۳۰ سانتي مترو پورې رسیږي خو په بند ساتل شوي ځای کې ډېر کم وخت تر ۲۰ سانتي متره پورې رسیږي.

ساینسي ډلبندي

ډومین	یوکاریوټا
پاچايي	ژوي
فایلم	کورډاټا
کلاس	دوه ژواکي
ډله	یوروډېلا
کورنۍ	سالاماندرېډای
نسل	پلوروډېلز

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لاوس زخي لرونكى تريتون

Laos warty newt

د ډول ساينسي نوم يې (Laotriton laoensis) دی. په لاوتريتون نسل کې د تريتون يو ډول دی. د لاوس په شيانګ خوانګ ولايت کې پيدا کيږي. د معتدلو سيمو او نيمه معتدلو سيمو په ځنګلونو او سيندونو کې ژوند کوي.

ساينسي ډلبندي

ډومين	يوکاريوټا
پاچايي	ژوي
فايلم	کورډاټا
کلاس	دوه ژواکي
ډله	يوروډېلا
کورنۍ	سالامانډرېډای
فرعي کورنۍ	پلورو ډېليني
نسل	لاوتريتون

اېکتيو سورا

Ichthyosaura

د تريتون نسل دی. د تريتون يو په اوسمهال کې له منځه تللی ډول او يو فوسيل ډول پکې شامل دی. اصلي ځای يې اروپا ده. د نسل د نوم "اېکتيو سورا "مانا يې په يونانی ژبه کې "کربوړی کب" ده. کوم چې د ميوسين دورې فوسيل دی علمي نوم يې (Ichthyosaura randeckensis) دی او د دوېم ډول عام نوم يې الپين تريتون دی. دواړه ډولونه يې ګونوکوريک دي په دې مانا چې نر او ښځه لري. د مثل توليد يې د جنسي اړيکي له لارې کوه. د الپين تريتون مخکې تر ډېره وخته پورې په تريتوروس نسل کې ډلبندي شوی وو خو کله چې فوسيل ډول وموندل شو له مطالعه کېدو وروسته په ۲۰۰۴ کال کې له فوسيل ډول سره په جلا نسل کې ډلبندي شو.

ساينسي ډلبندي

ډومين	يوکاريوټا
پاچايي	ژوي
فايلم	کورډاټا
کلاس	دوه ژواکي
ډله	يوروډېلا
کورنۍ	سالامانډرېډای
فرعي کورنۍ	پلورو ډېليني
نسل	اېکتيو سورا

(c) ketabton.com: The Digital Library

عام نوم نه لري او په خپل ساينسي نوم پيژندل کيږي .
Ichthyosaura randeckensis
د ميوسين دورې د تريتون فوسيل ډول دی او په جرمني کې، په فوسيلي انبار کې موندل شوی.
اوږدوالی يې تر ۴ سانتي متره پورې اټکل شوی. فيلو جنتيک مالوماتو موندلې چې له الپين تريتون سره نږدې تړاو لري خو ځينې دا مالومات نه تايدوي.

ساينسي ډلبندي

ډومين	يوکاريوټا
پاچايي	ژوي
فايلم	کورډاټا
کلاس	دوه ژواکي
ډله	يوروډېلا
کورنۍ	سالامانډرېډای
فرعي کورنۍ	پلورو ډېليني
نسل	اېکتيو سورا

الپين تريتون
Alpine newt
د ډول ساينسي نوم يې (Ichthyosaura alpestris) دی. د اروپا تريتون دی او يو وخت يې نسل انګلستان او نيوزلنډ ته هم انتقال شوی وو. بشپړ ودې ته رسېدلی يې له ۷ تر ۱۲ سانتي متره پورې وي. د ملا رنګ يې له خړ تر نيله پورې وي او د ګېډې رنګ يې نارنجي وي. د نر رنګ يې د ښځې په پرتله ډېر روښانه وي په ځانګړې توګه د مثل د توليد په موده کې. اوسمهال يې د ډول غړي له منځه تللي خو مخکې د سمندر له سطحې په دواړو لوړو او ټيټو سيمو کې شته وو .

د کال ډېر وخت په ځنګل کې تېروي، يوازې د مثل د توليد لپاره ډنډونو ته تګ کوي. له القاح وروسته ښځه هګۍ اچوي او خپله هره هګۍ د اوبو د بوټو په پاڼو پسې نښلوي. لاروای بچيان يې په اوبو کې تر ۵ سانتي متره پورې وده کوي او له دې مودې وروسته يې بدن بدلون مومي او د واړه تريتون په شکل کې په وچه کې ژوند پيل کوي. ځينې وخت تر بشپړ ودې پورې هم خپل برانشونه لري او بدن يې بدلون ځندوي. په وړو بې شمزيو ځان تغذيه کوي خو خپله هم د کبانو، مارانو او مرغانو خواړه دي .

نسل يې ۲۰ ميليونه کاله وړاندې رامنځته شوی او ډيری مسلکي کسان ګمان کوي چې څلور فرعي ډولونه لري خو ټول پرې اتفاق نه کوي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

فرعي ډولونه
I. a. alpestris
I. a. apuana
I. a. cyreni
I. a. veluchiensis

ساينسي ډلبندي

ډومين	يوکاريوټا
پاچايي	ژوي
فايلم	کورډاټا
کلاس	دوه ژواکي
ډله	يوروډېلا
کورنۍ	سالاماندرېډای
فرعي کورنۍ	پلورو ډېليني
نسل	اېکتيو سورا

(c) ketabton.com: The Digital Library

ایکینو تریتون

Echinotriton

د انګرېزي نوم تلفظ يې اېکاينو ټرېټون دی او لاتيني تلفظ سره توپير لري. د تريتون نسل دی ټول درې ډولونه پکې شامل دي.

ساينسي ډلبندي

ډومين	يوکاريوټا
پاچايي	ژوي
فايلم	کورډاټا
کلاس	دوه ژواکي
ډله	يورروډېلا
کورنۍ	سالامانډرېډای
فرعي کورنۍ	پلورو ډېليني
نسل	ایکینو تریتون

سيمه	ساينسي نوم	انځور
د جاپان ريوکيو ټاپو او د تايوان شمال	*Echinotriton andersoni*	
د چين ژېجيانګ ولايت	*Echinotriton chinhaiensis*	
چين	*Echinotriton maxiquadratus*	

د انډرسن کروکوډايل تريتون

Anderson's crocodile newt

د انډرسن تريتون، ريوکيو اغزن تريتون، د جاپان زخي لرونکی تريتون نومونه هم ورته اخيستل کيږي. د ډول ساينسي نوم يې (Echinotriton andersoni) دی. په ايکينو تريتون نسل کې د تريتون يو ډول دی. په جاپان کې پيدا کيږي مخکې په تايوان کې هم شته وو خو اوس ګمان کيږي چې تايوان کې له منځه تللي .

بې څوکې څورب تريتون دی. پراخ مثلث ته ورته سر لري. په څنګونو کې له ۱۲ تر ۱۵ پورې موړې ته ورته بهر وتلي مرغړې لري. د ملا رنګ يې تور يا تور ته ورته نسواري وي. يوازې د لکۍ لاندې برخه او د پښو تلي يې زېړ ته ورته نارنجي رنګ کې وي .

د ژوند لپاره طبيعي چاپېريال يې د پراخو پاڼو ځنګلونه دي کوم چې کال ۱۲ مياشتې شينوالی لري، د

(c) ketabton.com: The Digital Library

مثل د تولید لپاره ډنډونو ته ځي. په غیرې قانوني توګه د کورني ژوي په توګه د ساتنې سوداګرۍ لپاره نیول کیږي او یادې چارې یې د غړو شمېر بې کچې زیات کم کړی دی.

سایڼسي ډلبندي

ډومین	یوکاریوټا
پاچایي	ژوي
فایلم	کورډاټا
کلاس	دوه ژواکي
ډله	یوروډېلا
کورنۍ	سالامانډرېډای
فرعي کورنۍ	پلورو ډېلیني
نسل	ایکینو تریتون

چینهای اغزن تریتون

Chinhai spiny newt

د ډول سایڼسي نوم یې (Echinotriton chinhaiensis) دی. په ایکینو تریتون نسل کې د تریتون یو ډول دی. د چین په ختیځ کې پیدا کیږي. د معتدلو سیمو په ځنګلونو او ډنډونو کې ژوند کوي. کوم چې بندو ځایونو کې ساتل شوي په ځنډ سره بشپړ ودې ته رسیږي او د ډېر عمر کوونکي دي. په ۱۰ کلنۍ کې جنسي بلوغ ته رسیږي او تر ۲۰ کلونو پورې ژوندي پاتې کېدای شي.

سایڼسي ډلبندي

ډومین	یوکاریوټا
پاچایي	ژوي
فایلم	کورډاټا
کلاس	دوه ژواکي
ډله	یوروډېلا
کورنۍ	سالامانډرېډای
فرعي کورنۍ	پلورو ډېلیني
نسل	ایکینو تریتون

(c) ketabton.com: The Digital Library

تاريچا

Taricha

د تريتون نسل دی. بې کچې زيات زهرجن څلور ډولونه پکې شامل دي. په عامه ژبه کې ورته د ارام سمندر تريتون نوم اخلي، ځينې خلک يې د لوېديځ تريتون په نوم هم يادوي. څلور واړه ډولونه يې د ارام سمندر سيمه کې د الاساکا له سوېل تر د کليفورنيا سوېل پورې پيدا کيږي.

دوه ډولونه يې چې يو يې د کليفورنيا تريتون دی او بل يې د زيږ پوستکي تريتون دی ډېر سره ورته والی لري او له يو بل سره يې توپير کول اسانه چاره نه ده. د دواړو ډولونو ملا نسواري رنګ کې وي، د ګېډې رنګ يې له زېړ تر نارنجي پورې وي. د دواړو د پوستکي سطحه زيږه وي. د بدن اوږدوالی يې تر اته انچه پورې رسيږي. د کليفورنيا تريتون غټې سترګې لري او سترګې يې چوغې وي خو د زيږ پوستکي لرونکي تريتون سترګې وړې او پراخې پرانيستې وي. د زيږ پوستکي لرونکي تريتون پاسني غاښونه V ته ورته شکل کې وي خو د کليفورنيا د تريتون پاسني غاښونه Y ته ورته شکل لري.

د سور ګېډي تريتون د تنې پاسه برخه نسواري وي، د ګېډې رنګ يې سور وي. د بدن اوږدوالی يې تر ۷ انچه پورې رسيږي. له نورو سره يوازې د بدن په رنګ کې توپير نه لري بلکې د سترګو رنګ يې هم له نورو بدل دی. د نر پوستکی يې د مثل د توليد په موده کې نرميږي او لکۍ کې يې پراخوالی رامنځته کيږي.

د تاريچا نسل د ټولو ډولونو خواړه واړه بې شمزي دي خو غټان يې کله نا کله په کبانو او د دوه ژواکو په هګيو هم ځان تغذيه کوي. که چېرې ښکاري ژوي بريد پرې وکړي نو سملاسي د ګېډې سور يا نارنجي رنګ ورته ښي کوم چې د زهرجن بدن لرلو سګنال دی. ټول ډولونه يې تقريبا د شپې لخوا فعاليت کوي، ډېر وخت په اوبو کې تېروي. د مثل د توليد لپاره اوبو ته ځي. لاروای بچيان يې چې کله اوبو کې وده وکړي او بدن يې بدلون ومومي د کوچني تريتون يا ايفټ په توګه په وچه کې ژوند پيل کوي خو کله چې بشپړ ودې ته ورسيږي د مثل د توليد لپاره بېرته اوبو ته ځي.

ساينسي ډلبندي

ډومين	يوکاريوټا
پاچايي	ژوي
فايلم	کورډاټا
کلاس	دوه ژواکي
ډله	يوروډېلا
کورنۍ	سالامانډرېډای
فرعي کورنۍ	پلورو ډېليني
نسل	تاريچا

(c) ketabton.com: The Digital Library

سیمه	عام نوم	ساینسي نوم	انځور
د متحده ایالتونو د لویدیځ سمندرغاړه کې، له سوېل تر سانتیا کروز پورې او له شمال تر الاساکا پورې	د زیږ پوستکي تریتون	*Taricha granulosa*	
د کلیفورنیا شمال	سور ګېډی تریتون	*Taricha rivularis*	
سیرا نوېدا	سیرا تریتون	*Taricha sierrae*	
کلیفورنیا او سیرا نوېدا	د کلیفورنیا تریتون	*Taricha torosa*	

د زیږ پوستکي تریتون

Rough-skinned newt

د ډول ساینسي نوم یې (Taricha granulosa) دی. په شمالي امریکا کې د تریتون ډول دی. پوستکی یې د زهرو ترشح کوونکي مرغړې لري. ګرد شوی پوز لري، بدن د زیتونو رنګ نه نیولې تر خړ رنګه تور پورې وي. د بدن د لاندې برخې رنګ یې له زېړ رنګه تر نارنجي پورې وي. پوستکی یې زیږوالی لري خو د مثل تولید په موده کې یې د نر پوستکی نرموالی پیدا کوي. له لکۍ سره یې ټول اوږدوالی له ۱۱ تر ۱۸ سانتي متره پورې رسیږي. د مثل د تولید موده کې یې د نر او ښځې توپیر په ګېډه د پړسېدلو نرمیو شکل باندې کېدلای شي.

که چېرې یې زهر د انسان بدن ته تذریق شي نو انسان وژلی شي. که چېرې یاد تریتون په لاس کې واخلې او له مینځلو پرته لاس په سترګو یا خوله کې ووهي نو زهر یې اغیز پرې کولای شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ساينسي ډلبندي

ډومين	يوكاريوټا
پاچايي	ژوي
فايلم	کورډاټا
کلاس	دوه ژواکي
ډله	يوروډېلا
کورنۍ	سالامانډرېډاى
فرعي کورنۍ	پلورو ډېليني
نسل	تاريچا

(c) ketabton.com: The Digital Library

سور ګېډی تریتون

Red-bellied newt

د ډول ساینسي نوم يې (Taricha rivularis) دی. په کليفورنيا کې پيدا کيږي. د کال لويه برخه په وچه کې تېروي. د بشپړ ودې ته رسېدلي اوږدوالی يې له لکۍ سره تر ۷.۵ انچه پورې وي. زيږ پوستکی لري. د ملا رنګ يې تور ته ورته نسواري او د ګېډې سور رنګ وي .

لاروای بچيان يې خپل ژوند په اوبو کې پيل کوي. له څلور تر شپږو مياشتو پورې موده کې يې بدن بدلون مومي او په واړه تريتون بدليږي. له بدلون موندلو وروسته په وچه کې د اېفټ په توګه ژوند پيل کوي. له څلور تر شپږو کلونو پورې موده کې جنسي بلوغ ته رسيږي. له ۲۰ تر ۳۰ کالو پورې ژوند کولای شي .

کوم نران يې چې جنسي بلوغ ته رسېدلي وي په جنوري يا فبروري کې اوبو ته ځي او دوه يا درې اونۍ پس يې ښځې هم ورسره يو ځای کيږي او له دې وروسته جنسي اړيکه نيسي. خپلې هګۍ په تېزو بهېدونکو يا د ډېرو لږونکو روانو اوبو په سيندونو کې اچوي. هګۍ د اوبو په تل کې په ډبرو، ريښو او څانګو پسې نښلوي. نران يې له ښځو سره هر کال د مثل توليد کې ونډه اخلي خو برعکس ښځې يې هر کال د مثل توليد نه کوي .

هر کال د سيند يا نهرونو همغې برخې ته ځي چېرې يې چې تېرو کلونو کې د مثل توليد کړی وي او همداسې يې د موندلو وړتيا هم لري .

له ښکاري ژو د ځان پټولو لپاره لمړی خپل تور رنګه نسواري رنګ کاروي تر څو ونه ليدل شي خو که چېرې يې نور ژوي پيدا کړي او ويې ګواښي نو سملاسي خپل سر او لکۍ پورته کوي تر څو خپل سور رنګ ورته وښيي او د خپل بدن د زهرجنتوب سګنال ورکړي. بدن يې کافي اندازه نيورو ټوکسين ټېټرو ډو ټوکسين زهر ترشح کوي، همداسې يې واړه بچيان او هګۍ هم زهرجن وي او په خپلو زهرو کولای شي د انسان ژوند هم وګواښي. همداسې يو تريتون کولای شي په خپلو زهرو له ۱۲۰۰ تر ۲۵۰۰ پورې مږې ووژني. يوازې د مارانو يو څو ډولونه يې له زهرو سره مقاومت لري او په سور ګېډي تريتون خپل ځان تغذيه کوي. که چېرې يې د بدن يوه برخه پرې شي بېرته وده کوي.

ساينسي ډلبندي

ډومين	يوکاريوټا
پاچايي	ژوي
فايلم	کورډاټا
کلاس	دوه ژواکي
ډله	يوروډېلا
کورنۍ	سالاماندرېډای
فرعي کورنۍ	پلورو ډېليني
نسل	تاريچا

(c) ketabton.com: The Digital Library

سیرا تریتون
Sierra newt
د ډول ساینسي نوم يې (Taricha sierrae) دی. د متحده ايالتونو په سيرا ناوېدا کې پيدا کيږي.
پوستکی يې زهر ترشح کوي. اوږدوالی يې له ۱۳ تر ۲۰ سانتي متره پورې رسيږي. د زير پوستکي تريتون په پرتله زيات وچ چاپېريال خوښوي. يوازې د مثل د توليد لپاره بېرته اوبو ته تګ کوي او د کال نوره موده په وچه کې تېروي. په وچه کې تر ډېره د ونو او ډبرو په غارونو کې پټيږي. خواړه يې مختلف ډوله حشرې، چونجيان، د کبانو هګۍ او واړه حلزون دي .

د جنورۍ او فبروري تر منځ بېرته اوبو ته ځي. ښځينه هګۍ د غنچي شکل کې کوي او په يوه غنچه کې له ۵ تر ۳۰ پورې هګۍ موجودې وي. په ورو بهېدونکو اوبو کې ښځينه هګۍ په ريښو، څانګو او ډبرو پسې نښلوي. د مثل د توليد په ټوله موده کې په اوبو کې پاتې کيږي. د اوړي په پيل کې يې له هګيو لاروای بچيان پيدا کيږي خو پيدا کېدل يې له تودوخي سره هم تړاو لري معمولا له ۱۴ تر ۵۲ ورځو پورې موده کې هګۍ په لاروای بدليږي. لاروای بچيان يې په اسانۍ په اوبو کې نشي پيدا کېدلای او لامل يې د اوبو په تل کې له شګو سره نږدې پاتې کېدل دي. د اوړي تر پای او مني تر پيل پورې يې بدن بدلون مومي. له بدلون موندلو وروسته وچې ته تګ کوي او له ۵ تر ۸ کالو پورې وچه کې ژوند ته ادامه ورکوي او جنسي بلوغ ته له رسېدو وروسته د مثل د توليد لپاره بېرته اوبو ته تګ کوي .
پوستکی يې نيورو توکسين ټېټرو ډو توکسين ترشح کوي. زهر يې که چېرې د انسان بدن ته تذريق شي انسان وژلی شي همداسې که چېرې ياد تريتون په لاس کې واخلي او له لاس مينځلو پرته لاس په سترګو يا خوله کې لاس ووهي اغيز پرې کولای شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ساینسي ډلبندي

ډومين	يوکاريوټا
پاچايي	ژوي
فايلم	کورډاټا
کلاس	دوه ژواکي
ډله	يوروډېلا
کورنۍ	سالاماندرېډای
فرعي کورنۍ	پلورو ډېليني
نسل	تاريچا

د کليفورنيا تريتون
California newt
دنارنجي ګېډې تريتون نوم هم ورته اخلي. د ډول ساينسي نوم يې (Taricha torosa) دی. د متحده ايالتونو په کليفورنيا کې پيدا کيږي. تر ۲۰ سانتي متره پورې اوږدوالی لري. پوستکی يې ټېټرو ډو توکسين زهر ترشح کوي. پوستکی يې زيږوالی لري. د ملا رنګ يې خړ سليټي او د ګېډې رنګ يې

(c) ketabton.com: The Digital Library

زېړ رنګه نارنجي وي. د زيړ پوستکي تريتون ته ډېر ورته والی لري. د ډسمبر او مي مياشت ترمنځ د مثل توليد کوي.

ساينسي ډلبندي

ډومين	يوکاريوټا
پاچايي	ژوي
فايلم	کورډاټا
کلاس	دوه ژواکي
ډله	يوروډېلا
کورنۍ	سالامانډرېډای
فرعي کورنۍ	پلورو ډېليني
نسل	تاريچا

کالو تريتون

Calotriton

د اروپا د لښتيو تريتون نوم هم ورته اخلي. د تريتون نسل دی. دوه ډولونه پکې شامل دي. د پيرينې غرونو او مرکزي کتلونيا کې پيدا کيږي. مخکې په اوپروکتوس نسل کې ډلبندي وو خو په ۲۰۰۵ کې په کالو تريتون نسل کې ډلبندي شول. د اوپروکتوس په پرتله له تريتوروس نسل سره زيات نږدې تړاو لري. تر ۶.۶ انچه پورې اوږدوالی لري. د مخکينۍ پښو ګوتې يې څلور او د ورستيو پنځه وي. په ملا کې يې تاج وده نه کوي. سرې يې ډېر واړه او يا نشته وي .

ګمان کيږي چې ۸ ميليونه کاله مخکې له تريتوروس نسل رامنځته شوي دي. د غرني چاپېريال له امله

(c) ketabton.com: The Digital Library

يې بدن له چټکي منډې سره تطابق پيدا کړی، ياد چاپېريال په اکسيجن غني دی او ممکن له همدې امله يې فزيکي ورته والی ډېر اوپروکتوس ته شوی وي.

ساينسي ډلبندي

ډومين	يوکاريوټا
پاچايي	ژوي
فايلم	کورډاټا
کلاس	دوه ژواکي
ډله	يوروډېلا
کورنۍ	سالاماندرېډای
فرعي کورنۍ	پلورو ډېليني
نسل	کالو تريتون

سيمه	عام نوم	ساينسي نوم	انځور
د هسپانيا د شمال ختيځ د کتلونيا په مونټ سيني غرونو کې	د مونټ سيني د لښتيو تريتون	*Calotriton arnoldi*	
په فرانسه او هسپانيا کې د پيريني غرونه	د پيريني د لښتيو تريتون	*Calotriton asper*	

د پيريني د لښتيو تريتون
Pyrenean brook salamander
د ډول ساينسي نوم يې (Calotriton asper) دی. په کالو تريتون نسل کې د تريتون يو ډول دی. د فرانسې او هسپانيا ترمنځ د پيريني غرونو کې پيدا کيږي. تر ۱۶ سانتي متره پورې اوږدوالی لري. لکۍ يې پراخه شوې وي. په پوستکي کې د زهرو ترشح کوونکي پاراټوايډ مرغړې نه لري. د ملا رنګ يې زيتونو ته ورته، خړ، تور او يا ختې ته ورته رنګ کې وي، د ملا په اوږدو کې د زېړ رنګ کرښه لري. د ګېډې يو بل څنګ کې د خيره رنګ خالونه لري او منځ يې زېړ، نارنجي او يا سور وي. د نر مقعد يې ګرد خو د ښځې مخروطي وي .

د ورځې او شپې دواړو لخوا فعاليت کولای شي. په اوړي کې تر ډېره په اوبو کې ژوند کوي. په وړو بې شمزيو او حشرو ځان تغذيه کوي خو خپله د کبانو خواړه دي. که چيرې د حشرو يا بل افت ضد توکي اوبو کې وي ډېر ژر حساسيت ورسره ښي ځکه چې ياد توکي يې پوستکی جذب او زخيره کوي .

که چيرې تودوخه ډېره زياته شي د اوړي خوب کوي. د ژمي خوب په وچه کې کوي او له ژمي پس

(c) ketabton.com: The Digital Library

په پسرلي کې راځرګنديږي. له جنسي اړيکې وروسته ښځه په څو اونيو کې له ۲۰ تر ۴۰ پورې هګۍ اچوي. خپلې هګۍ د اوبو تل کې په ډبرو پسې نښلوي. تقريبا له شپږ اونيو وروسته يې هګۍ په لاروای بچيانو بدليږي. بلوغ ته رسېدنه يې د سيمې له لوړوالي سره تړاو لري خو تقريبا په دوه کلونو کې يې نر بشپړ ودې ته رسيږي، ښځه يې د نر په پرتله ورو وده کوي.

ساينسي ډلبندي

ډومين	يوکاريوټا
پاچايي	ژوي
فايلم	کورډاټا
کلاس	دوه ژواکي
ډله	يوروډېلا
کورنۍ	سالاماندرېډای
فرعي کورنۍ	پلورو ډېليني
نسل	کالو ترېتون

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مونټ سېني د لښتيو تريتون

Montseny brook newt

د ډول ساينسي نوم يې (Calotriton arnoldi) دی. په کالو تريتون نسل کې د تريتون يو ډول دی. د هسپانيا په شمال ختيځ کې، د کتلونيا سيمې په مونټ سېني غرونو کې پيدا کيږي. مخکې په اوپروکتوس نسل کې ډلبندي شوی وو خو په ۲۰۰۵ کې له پراخې مطالعې وروسته په کالو تريتون کې ډلبندي شو. بدن يې هګۍ ته ورته ګردوالی لري. پراخ شوی سر لري. که چېرې په لاس کې واخيستل شي پوستکی يې شيدو ته ورته د بد بوی لرونکې او د حشرو وژونکې مايع ترشح کوي.

سانيسي ډلبندي

ډومين	يوکاريوټا
پاچايي	ژوي
فايلم	کورډاټا
کلاس	دوه ژواکي
ډله	يوروډېلا
کورنۍ	سالاماندرېډای
فرعي کورنۍ	پلورو ډېلينې
نسل	کالو تريتون

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوپروکتوس
Euproctus

د تريتون نسل دی. دوه ډولونه پکې شامل دي. عام نوم يې د اروپا غرنی سالامانډر دی. د ايټاليا په سردينيا او کورسيکا ټاپوګانو کې پيدا کيږي. مخکې د پيريني د لښتيو تريتون هم پکې شامل وو خو اوسمهال په کالو تريتون نسل کې ډلبندي شوی.

ساينسي ډلبندي

ډومين	يوکاريوټا
پاچايي	ژوي
فايلم	کورډاټا
کلاس	دوه ژواکي
ډله	يورروډېلا
کورنۍ	سالامانډرېډای
فرعي کورنۍ	پلورو ډېليني
نسل	اوپروکتوس

سيمه	**عام نوم**	**ساينسي نوم**	**انځور**
کورسيکا	د کورسيکا د لښتيو سالامانډر	*Euproctus montanus*	
د ايټاليا سردينيا	د سردينيا د لښتيو سالامانډر	*Euproctus platycephalus*	

د سردينيا د لښتيو سالامېنډر
Sardinian brook salamander

د سردينيا غرنی تريتون نوم هم ورته اخلي. د ډول ساينسي نوم يې (Euproctus platycephalus) دی. په اوپروکتوس نسل کې د تريتون يو ډول دی. تر ۱۵ سانتي متره پورې اوږدوالی لري. نر يې تر ښځې کوچنی وي. د کورسيکا دلښتيو له سالامېنډر سره ورته دی خو تر ياد تريتون يې سر ډېر پراخ دی، همداسې يې غاړه ترې ډېر خالونه لري او پاراټوايډ مرغړې يې هم ترې واړه دي. لاندينۍ ژامه يې د پاسينی په پرتله لنډه وي. د پوستکي رنګونه يې زيتونو ته ورته، خړ، سور رنګه نسواري وي. د بدن په اوږدو کې يې اوږدې زېړې يا نسواري کرښې موجودې وي. د ګېډې رنګ يې روښانه وي او منځ يې تور يا زېړ خالونه لري .

په ژمي کې خوب کوي خو که چېرې تودوخه بې کچې زياته وي اوړي کې هم د اوړي خوب کوي. جنسي اړيکه په اوبو کې نيسي. ډېر فعال نر يې ارامه ښځه په خوله کې نيسي او د جنسي اړيکې لپاره يې د خپلې خوښې سيمې ته وړي. په څو اونيو کې يې ښځه تر ۲۲۰ پورې هګۍ اچوي. خپلې

(c) ketabton.com: The Digital Library

هګۍ ممکن د شګې لاندې ښخې کړي او یا یې د ډبرو ترمنځ جوورې شوې سمڅه کې پټوي. د لاروای بچیانو د بدن بدلون یې۶ تر ۱۵ میاشتو پورې موده کې ترسره کیږي. د بدن بدلون یې له تودوخې سره تړاو لري.

سایسنسي ډلبندي

ډومین	یوکاریوټا
پاچایي	ژوي
فایلم	کورډاټا
کلاس	دوه ژواکي
ډله	یوروډېلا
کورنۍ	سالامانډرېډای
فرعي کورنۍ	پلورو ډېلیني
نسل	اوپروکټوس

د کورسیکا د لښتیو سالامېنډر
Corsican brook salamander
د کورسیکا غرنۍ تریتون نوم هم ورته اخلي. د ډول سایسنسي نوم یې (Euproctus montanus) دی .په اوپروکټوس نسل کې د تریتون یو ډول دی. د فرانسې په کورسیکا ټاپو کې پیدا کیږي. په ډبرو لرونکو لښتیو، چینو او سیندونو کې ژوند کوي. د سردینیا د لښتیو سالامېنډر سره نږدې تړاو لري. تر ۱۳ سانتي متره پورې اوږدوالی لري. کله چې اوبو کې د ژوند پړاو ترسره کوي پوستکی یې نرم وي خو کله چې وچه کې ژوند پیل کړي پوستکی یې زیږوالی پیدا کوي. د بدن رنګ یې نسواري یا زیتونو ته ورته وي خو ځینې وخت دې رنګ کې نارنجي رنګ او سوروالی هم لري .

(c) ketabton.com: The Digital Library

سرږي يې ډېر واړه يا نشته وي، په داسې اوبو کې ژوند کوي چې کافي اکسيجن پکې وي. په خپل پوستکي د سا اخيستلو لپاره اکسيجن جذب کوي. کله چې اوبو کې د مثل توليد وکړي ببرته وچې ته ځي او همداسې د ژمي خوب هم په وچه کې کوي. خواړه يې واړه بې شمزي او حشرې دي. تر ۳۰ پورې هګۍ اچوي.

ساينسي ډلبندي

ډومين	يوکاريوټا
پاچايي	ژوي
فايلم	کورډاټا
کلاس	دوه ژواکي
ډله	يوروډېلا
کورنۍ	سالامانډرېډای
فرعي کورنۍ	پلورو ډېليني
نسل	اوپروکټوس

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوتو فتالموس

Notophthalmus

د تریتون نسل دی. درې ډولونه پکې شامل دي. نوم يې د یونانۍ ژبې له (ὀφθαλμός) کلیمې اخیستل شوی، د یونانۍ کلیمې تلفظ اوفتالموس دی او مانا يې سترګه ده. په ختیځه امریکا کې پیدا کیږي. په فزیکي جوړښت کې د اروپا تریتوروس نسل ته ورته والی لري. نرم پوستکی لري او لکۍ يې پراخه شوې وي.

ساینسي ډلبندي

ډومین	یوکاریوټا
پاچایي	ژوي
فایلم	کورډاټا
کلاس	دوه ژواکي
ډله	یوروډېلا
کورنۍ	سالامانډرېډای
فرعي کورنۍ	پلورو ډېلیني
نسل	نوتو فتالموس

سیمه	عام نوم	ساینسي نوم	انځور
د مکسیکو شمال ختیځ او د تکزاس سوېل	د تورو خالونو لرونکی تریتون	*Notophthalmus meridionalis*	
د جورجیا سوېل او مرکزي فلورېډا	کرښي لرونکی تریتون	*Notophthalmus perstriatus*	
د شمالي امریکا ختیځ	د ختیځ تریتون	*Notophthalmus viridescens*	

د ختیځ تریتون

Eastern newt

د ډول ساینسي نوم يې (Notophthalmus viridescens) دی. د شمالي امریکا په ختیځ کې پیدا کیږي. بدن يې ټېټروډوټوکسین تولیدوي او له همدې امله يې بشپړ ودې ته رسېدلی کبان نشي ښکار کولی. تر ۱۵ کالو پورې عمر لري. تر ۱۳ سانتي پورې اوږدیږي. یوازې لاروای بچیان يې کبان او د تریتون نور ډولونه ښکار کولای شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ساینسي ډلبندي

ډومین	یوکاریوټا
پاچایي	ژوي
فایلم	کورډاټا
کلاس	دوه ژواکي
ډله	یوروډېلا
کورنۍ	سالامانډرېډای
فرعي کورنۍ	پلورو ډېلیني
نسل	نوتو فتالموس

کربښي یا پراډې لرونکی تریتون
Striped newt

د ډول ساینسي نوم یې (Notophthalmus perstriatus) دی. د متحده ایالتونو په سوېل ختیځ کې پیدا کیږي. د ختیځ له تریتون سره نږدې تړاو لري. تر ۱۰ سانتي متره پورې اوږدوالی لري. د بدن رنګ یې زېړ رنګه شین، زیتونو ته ورته شین یا نسواري خړ وي. په ملا کې روښانه نارنجي یا د سور رنګ کربښې لري. د ګېډې رنګ یې زېړ وي او په یاد رنګ کې تور خالونه موجود وي.

ساینسي ډلبندي

ډومین	یوکاریوټا
پاچایي	ژوي
فایلم	کورډاټا
کلاس	دوه ژواکي
ډله	یوروډېلا
کورنۍ	سالامانډرېډای
فرعي کورنۍ	پلورو ډېلیني
نسل	نوتو فتالموس

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تورو خالو تریتون

Black-spotted newt

د تکزاس تریتون په نوم هم یادیږي. د ډول ساینسي نوم يې (Notophthalmus meridionalis) دی. دمکسیکو په شمال ختیځ او د متحده ایالتونو د تکزاس په سوېل کې پیدا کیږي. په ۲۰۲۲ کال کې يې د ډول غړي تر پخوا ډېر کم شوي وو. په نوتوفتالموس نسل کې تر نورو ډولونو اوږده دي. ښځه يې تر نر غټه وي. تر لس سانتي متره پورې اوږدوالی لري. د بدن رنګ يې زیتون ته ورته شین رنګ وي او په دې رنګ کې تور خالونه لري. د ګېډې رنګ يې زېړ وي.

په داسي اوبو کې ژوند خوښوي چې کمې ژورې وي او ګڼ واښه پکې وي. د ځمکې لاندې پټیږي. که چېرې تودوخه زیاته شي او اوبه وچې کړي نو د ډبرو او یا هم د خوسا شوې ګیا لاندې وي. د مثل تولید په باراني موسم کې کوي.

ساینسي ډلبندي

ډومين	يوکاريوټا
پاچايي	ژوي
فایلم	کورډاټا
کلاس	دوه ژواکي
ډله	یوروډېلا
کورنۍ	سالاماندرېډای
فرعي کورنۍ	پلورو ډېلیني
نسل	نوتو فتالموس

(c) ketabton.com: The Digital Library

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library